

CHALMERS

Vilka faktorer gör att en offentlig plats uppfattas som trygg, tillgänglig och attraktiv?

En studie med utgångspunkt på platsen under Hisingsbron, Lilla Bommen.

Examensarbete inom kandidatprogrammet Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik.

ALICIA CARLSSON
KARIN HAMMARQVIST

INSTITUTIONEN FÖR ARKITEKTUR OCH SAMHÄLLSBYGGNADSTEKNIK
CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA

Göteborg, 2020
www.chalmers.se

EXAMENSARBETE ACEX20

Vilka faktorer gör att en offentlig plats uppfattas som trygg, tillgänglig och attraktiv?

En studie med utgångspunkt på platsen under Hisingsbron, Lilla Bommen.

Examensarbete inom kandidatprogrammet

Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik

ALICIA CARLSSON

KARIN HAMMARQVIST

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik
CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA

Göteborg, 2020

Vilka faktorer gör att en offentlig plats uppfattas som trygg, tillgänglig och attraktiv?
En studie med utgångspunkt på platsen under Hisingsbron, Lilla Bommen.

Examensarbete inom kandidatprogrammet

Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik

ALICIA CARLSSON

KARIN HAMMARQVIST

© ALICIA CARLSSON & KARIN HAMMARQVIST, 2020

Examensarbete ACEX20

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik
Chalmers tekniska högskola 2020

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Avdelningen för avdelningsnamn

Forskargrupsnamn

Chalmers tekniska högskola

412 96 Göteborg

Telefon: 031-772 10 00

Omslag:

Platsen under den nya Hisningsbron, Lilla Bommen, Göteborg. Författarnas egna bild.

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Göteborg 2020

Vilka faktorer gör att en offentlig plats uppfattas som trygg, tillgänglig och attraktiv?
En studie med utgångspunkt på platsen under Hisingsbron, Lilla Bommen.

*Examensarbete inom kandidatprogrammet
Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik*

ALICIA CARLSSON

KARIN HAMMARQVIST

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik
Chalmers tekniska högskola

SAMMANFATTNING

Stora infrastrukturprojekt växer fram runt om i världen och i Sverige vilket skapar överblivna platser av en ny karaktär, exempelvis under brofästen eller viadukter. Undangömda, hårda, kalla platser riskerar att bli tillhåll för kriminalitet och vandalism om inte åtgärder utförs. Samtidigt ger dessa platsers unika egenskaper möjlighet för att skapa spännande och attraktiva destinationer om de utformas på ett bra sätt.

Vasakronan och Göteborgs Stad har uppmärksammat ett sådant område under den nya Hisingsbron i Göteborg som är färdigställd år 2021. Platsen är lokaliserad i området Lilla Bommen och kommer att vara placerad mitt i en växande och inom en snar framtid nyetablerad stadsdel. I uppdrag för Vasakronan redogör denna rapport hur platsen under Hisingsbron ska utvecklas för att platsens ska uppfattas som trygg, tillgänglig och attraktiv.

Rapporten utgörs av en litteraturstudie över tidigare forskning inom trygghet, tillgänglighet och attraktivitet i stadsmiljö, en digital enkätundersökning besvarad av folk som vistas i Göteborg samt en intervjustudie med experter inom områden som till exempel fastighetsutveckling, trygghet, attraktivitet och stadsplanering. Detta genererar ett teoribaserat konceptförslag där utformning för platsen under bron föreslås för att uppfylla en trygg, tillgänglig och attraktiv plats. Konceptförslaget analyseras kring hur området Lilla Bommen och platsen kommer att utvecklas över tid och genomförbarheten av de åtgärder som föreslagits. Rapporten avslutas med diskussion och slutsatser.

Resultatet visar på att det finns viktiga grundpelare i teorin som är återkommande i utvecklingen av en trygg, tillgänglig och attraktiv plats. En förutsättning för att uppnå målen är att platsen är befolkad och att människorna vill vistas på platsen. Detta kan uppnås genom belysning, ljuskonst, eliminera barriärer att nå platsen, konst, grönska och upplevelser. Varje plats är unik med olika förutsättningar, vilket kräver en unik analys och utformning för att gynna varje plats.

Nyckelord: Trygghet, Tillgänglighet, Attraktivitet, Fastighetsutveckling, Offentlig plats, Koncept.

What factors make a public place perceived as safe, accessible and attractive?
A study based on the site under Hisingsbron, Lilla Bommen.

*Degree Project in the Bachelor's Programme
Business Development and Entrepreneurship*

ALICIA CARLSSON

KARIN HAMMARQVIST

Department of Architecture and Civil Engineering
Chalmers University of Technology

ABSTRACT

Large infrastructure projects are emerging around the world and in Sweden, creating abandoned places, such as spaces under bridges or viaducts. Secluded places risk of being a hangout for criminal activities and vandalism unless methods of preventions are taken. At the same time, the unique features of these sites provide the opportunity to create exciting and attractive destinations if designed in a good way.

Vasakronan and Gothenburg City have drawn attention to such an area under the new Hisingsbron in Gothenburg, which was completed in 2021. The site is located in Lilla Bommen in Gothenburg and will be located in the middle of a growing and soon-to-be established neighborhood. This report describes how the site under the Hisingsbron should be developed in order for the site to be perceived as safe, accessible and attractive.

The report consists of a literature study, a digital survey answered by people who visit or live in Gothenburg and an interview study with experts in areas such as property development, safety in the city, attractiveness and urban planning. This generates a theory-based concept proposal where design for the site under the bridge is proposed to fulfill a safe, accessible and attractive location. The concept proposal is analyzed on how the Lilla Bommen area and the site will develop over time and the feasibility of the measures proposed. The report concludes with discussion and conclusions.

The result shows that there are important pillars of theory that are recurring in property development and the development of a safe, accessible and attractive place. A prerequisite for achieving the goals is that the place is populated, and that people want to be there. This can be achieved through lighting, light art, eliminating barriers to access the site, art, greenery and experiences. Each place is unique and placed with different surrounding environments, which requires a unique analysis and design to benefit each site.

Key words: Safety, Accessibility, Attractiveness, Property Development, Public Place, Concept.

Innehåll

SAMMANFATTNING	I
ABSTRACT	II
INNEHÅLL	III
FÖRORD	V
1 INTRODUCTION	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställning	3
1.4 Läsanvisning och rapportstruktur	3
2 TEORETISKT RAMVERK	4
2.1 Trygghet	4
2.1.1 Begreppet trygghet enligt Boverket	4
2.1.2 CPTED - Crime Prevention Through Environmental Design	5
2.1.3 Jane Jacobs - The death and life of great american cities	7
2.1.4 Protection from crime	8
2.2 Tillgänglighet	8
2.2.1 Tillgänglighet i det offentliga stadsrummet	8
2.2.2 Bjuda in eller avvisa	9
2.3 Attraktivitet	10
2.3.1 Attraktiva städer - en samhällsekonomisk analys	10
2.3.2 Människor är en viktig del i attraktivitet	11
2.3.3 Estetiska kvaliteter	11
2.3.4 Skydd mot dåligt väder	11
2.3.5 Grönskans påverkan på attraktivitet	12
2.4 Mätverktyg och modeller för en lyckad plats	12
2.4.1 Platslow	12
2.4.2 Spacescape	13
2.4.3 Stadsliv-mätverktyg	14
2.5 Sammanfattning teori	15
3 METOD	17
3.1 Metodval	17
3.2 Litteraturstudie	17
3.3 Intervjustudie	17
3.4 Enkätstudie	18
3.5 Metod för konceptutveckling	21
3.6 Metoddiskussion	22
	III

3.6.1	Validitet	22
3.6.2	Reliabilitet	23
4	RESULTAT OCH ANALYS	24
4.1	Resultat från enkätundersökning	24
4.2	Resultat av intervjustudie	29
4.2.1	Trygghet	29
4.2.2	Tillgänglighet	30
4.2.3	Attraktivitet	31
4.2.4	Sammanfattning	32
4.3	Inspirationsobjekt	32
4.4	Konceptförslag	38
4.4.1	Platsens förutsättningar	38
4.4.2	Platsens utformning	39
4.4.3	Verksamhet och aktivitet	42
4.4.4	Resultat av konceptförslag	44
4.4.5	Tidsaspekten	45
4.4.6	Genomförbarhet	47
5	DISKUSSION	49
6	SLUTSATSER	51
7	REFERENSER	52
	BILAGA 1	59

Förord

Detta examensarbete har utförts av Alicia Carlsson och Karin Hammarqvist under utbildningen Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik, vid Chalmers.

Examensarbetet har pågått under våren 2020 och har omfattat 15 Hp. Vårens skrivande har varit intressant, lärorikt och vår kunskap inom fastighetsutveckling har utvecklats.

Vi vill tacka betydelsefulla personer som medverkat under vårt examensarbete:

Ett tack till Vasakronan och Daniel Jighede för att vi har fått skriva examensarbetet för er. Men även att Daniel har handlett genom arbetet och lärt oss mycket om fastighetsbranschen och det nya området Lilla Bommen. Daniel har alltid bemött oss på ett trevligt och glatt sätt. Vi har efter varje möte känt oss inspirerade och peppade att fortsätta skrivandet, men även uppfyllda av vad våra yrkesliv kan komma att innebära.

Ett tack till Julia och Lotta för att ni har läst, granskat och opponerat på vår text. Men även för tre fina år tillsammans på Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik. Vilket även är riktat till resten av klassen 2017, tack för ni är förgyllt dessa år.

Ett tack till Jaan-Henrik Kain som varit vår examinerare och handledare. För att du har hjälpt oss att hålla oss enligt plan, strukturera texten och diskuterat fram lösningar.

Ett tack till alla inblandade i intervjustudien, för att ni tog er tid och för er kunskap inom spännande ämnen. Men även tack till er som har hjälpt oss läsa och korrigerat texten, svarat på enkäten och till familj och vänner som varit ett stöd genom hela processen.

Göteborg juni 2020
Alicia Carlsson & Karin Hammarqvist

1 Introduktion

1.1 Bakgrund

Stora infrastrukturprojekt växer fram runt om i världen och i Sverige vilket skapar överblivna platser av en ny karaktär, exempelvis under brofästen eller viadukter. Undangömda, hårda, kalla platser riskerar att bli tillhåll för kriminalitet och vandalism om inte åtgärder utförs. Samtidigt ger dessa platsers unika egenskaper möjlighet för att skapa spännande och attraktiva destinationer om de utformas på ett bra sätt.

Sverige satsar just nu stort på infrastruktur och Göteborg är en av de svenska städer med många och stora projekt inom infrastruktur och anläggning (Regeringskansliet, 2018). Göta Älvbron, som binder ihop Hisingen med fastlandet, rivs och ersätts av den nya Hisingsbron, en lägre och mer anpassad bro för cyklister och gångtrafikanter (Göteborgs Stad, UÅ). Bron ansluts till fastlandet vid Lilla Bommen, ett centralt beläget område i Göteborg som ännu inte utvecklats till sin fulla potential. I och med Västlänken och dess station Centralen, vars uppgångar kommer riktas mot Lilla Bommen blir området mer lättillgängligt och intresset för att utveckla området har ökat drastiskt (Trafikverket, 2020). Flera stora fastighetsbolag är idag involverade i utvecklingen av Lilla Bommen, däribland Vasakronan med flera stora projekt. Inom de närmsta åren kommer området expandera stort med flera stora byggnader innehållande en blandning av både bostäder, kontor, hotell och kommersiella verksamheter (Göteborg Stad, 2019).

Vid samtal med Vasakronan, resonerades det kring platsen under Hisingsbrons möjligheter och potentiella svagheter som kan uppstå om platsen inte utvecklas väl. Det som diskuterades var att platsen har potential för att utvecklas till en annorlunda, spännande och attraktiv plats. Samtidigt riskerar platsen att bli otillgänglig både i form av psykiska och fysiska hinder eftersom den är undangömd och inramad av byggnader. Detta kan leda till en otrygg och osäker plats. Vasakronans fastigheter vid Lilla Bommen, inklusive platsen under bron, ska utvecklas i enlighet med Vasakronans vision om den goda staden. Visionen utgår från människan och att skapa möjligheter. Visionen nämner "Om vi skapar mänskliga platser som är tillgängliga, trygga och attraktiva så kommer folk att vilja använda dem"(Vasakronan. U.Å). Värdeorden för utvecklingen av platsen under bron är därför trygghet, tillgänglighet och attraktivitet och är de begrepp studien baseras på.

Bild 1 Karta över Lilla Bommen. Den röda punkten är det aktuella området under den nya Hisingsbron. GSD-Fastighetskartan, raster © Lantmäteriet (Lantmäteriet, 2020).

Tidigare forskning inom trygghet i stadsmiljön har behandlat situationell brottsprevention och hur offentlig miljö bör utformas på ett tryggt sätt utifrån olika teorier och modeller (Petersson, 2019). Även attraktivitetens mångsidiga betydelse har i tidigare forskning diskuterats utifrån olika perspektiv (Gehl, 2006). Tillgänglighet i det offentliga rummet har undersökts utifrån det fysiska perspektivet med framkomlighet, inte minst från olika myndigheter (Malmö Stad, 2019). Tillgänglighet utifrån det perspektivet att en offentlig plats ska kännas tillgänglig och öppen för alla att vistas på är inte lika utrett.

Förutsättningarna för olika platser skiljer sig och kräver noggranna och individuella undersökningar för att uppnå trygga, tillgängliga och attraktiva platser. Det är även viktigt att utvärdera och motarbeta de tidigare ej fungerande teorierna i stadsutvecklingen för att inte genomgå samma misstag (Boverket, 2020). Särskiljande för denna studie gentemot tidigare forskning är ambitionen att undersöka en kombination av trygghet, tillgänglighet och attraktivitet i förhållande till platsens specifika kvaliteter och situation. Det handlar om en unik plats i en föränderlig miljö där hänsyn måste tas till tidsaspekten kopplat utvecklingen av närområdet.

1.2 Syfte

Syftet med arbetet är att skapa ett genomförbart konceptförslag för den unika platsen under den nya Hisingsbron som gör den trygg, tillgänglig och attraktiv.

1.3 Frågeställning

De forskningsfrågor som kommer behandlas och ligga till grund för litteraturstudie, intervjuer samt enkätundersökning är;

Vad gör en plats trygg?

Vad gör en plats tillgänglig?

Vad gör en plats attraktiv?

Vad behövs för att göra platsen under Hisingsbron trygg, tillgänglig och attraktiv?

1.4 Läsanvisning och rapportstruktur

Kapitel 1 introducerar undersökningsområdet och de tre begrepp som utgör grunden för undersökningen, syftet med undersökningen samt lyfter rapportens frågeställning och forskningsfrågor.

Kapitel 2 presenterar den teoretiska bakgrunden kring de tre begreppen trygghet, tillgänglighet och attraktivitet. Tidigare forskning inom området ligger till grund för att utveckla en teoretisk modell som ska svara på forskningsfrågorna samt stödja analys och konceptförslag för platsen.

Kapitel 3 lyfter de metoder som använts i undersökningen. Olika metoder har använts för att få kunskap om vad invånare och experter önskar se på platsen, hur andra liknande platser runt om i världen har utformats samt utveckla ett konceptförslag för Hisingsbrons undersida.

Kapitel 4 presenterar och analyserar resultatet från det insamlade materialet i förhållande till de tre begreppen. Ett konceptförslag presenteras som baseras på det analyserade resultatet.

Kapitel 5 diskuterar resultatet i förhållande till tidigare forskning och rapportens forskningsfrågor.

Kapitel 6 presenterar de slutsatser som kan dras av resultatet samt rekommendationer för fortsatt arbete.

2 Teoretiskt ramverk

De faktorer som anses viktiga för platsen att uppfylla som utgör grunden för teoriavsnittet är trygghet, tillgänglighet och attraktivitet. Trygghet anses viktigt eftersom platsen potentiellt kan upplevas undangömd, öde och bli farlig.

Tillgängligheten är viktig för att platsen ska tilltala en blandning av människor samt attraktivitet för att det är av vikt att platsen blir en destination som lockar folk till området. Nedan presenteras tidigare forskning och teorier inom begreppen trygghet, tillgänglighet och attraktivitet.

2.1 Trygghet

Trygghet är ett brett begrepp och detta kapitel avhandlar hur en trygg plats i staden skapas. Det finns olika riktlinjer och angreppssätt för att skapa en trygg plats och i detta avsnitt presenteras olika teorier kring trygghet i stadsrummet.

Begreppen trygghet och säkerhet är sammankopplade, men det är viktigt att förstå skillnaden. Stiftelsen Tryggare Sverige definierar "Säkerhet som den faktiska risken att utsättas för brott och ordningsstörningar, medan trygghet är individens upplevelse av säkerheten/risken." (Tryggare Sverige, U.Å). Den tidigare forskning som presenteras i detta avsnitt behandlar både trygghet samt säkerhet i relation till hur det skapar trygghet.

2.1.1 Begreppet trygghet enligt Boverket

Boverkets rapport baseras på trygghet i staden med fokus på jämlikhet, trygghet i stadens rum, trygghet vid förflyttning, stadens grönska och ljussättningens betydelse. Men även att folk kan vistas i staden på sina egna villkor (Boverket, 2010). De som är mest aktuella för projektet under Hisingsbron är trygghet i stadens rum, stadens grönska och ljussättningens betydelse.

Boverket redogör att kvinnor känner sig mer osäkra i det offentliga rummet än vad män gör. För att undvika otryggheten för alla i staden gäller det att kunna planera väl och notera eventuellt otrygga platser i staden, för att kunna förbättra de. Punkter nedan är enligt Boverket kännetecken på gemensamma faktorer för alla platser som anses trygga;

De är platser som:

- Går att överblicka
- Ger kontakt med omgivningen
- Är befolkade
- Går att orientera sig i
- Blandar gator och bebyggelse
- Är välskötta

Målet för att skapa trygga platser bygger på dessa punkter och att de utformas för att användas av alla och vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning (Boverket, 2010).

En strategi är att planera och utforma efter aktiviteter och försöka att samplanera platser. Det innebär att till exempel kontor, idrottscentrum och köpcentrum kan planeras på samma plats för att skapa folkliv av olika intressen över en stor del av dygnet. Även busshållplatser kan fungera som ett verktyg för att skapa mer aktivitet på en plats (Boverket, 2010).

Det finns visuella aspekter som ökar platsens trygghet, bland annat genom kultur som ger platsen en identitet och lockar folk. Inom kulturen ingår konsten, som bidrar med att stadsrummet känns inbjudande, intressant och tryggt. Om stadsrummet råkar ut för skadegörelse är det viktigt att det restaureras snabbt för att det inte ska sända ut signaler av ett övergivet stadsrum (Boverket, 2010).

Ytterligare en visuell aspekt är belysning. Tryggheten avtar när mörkret kommer och kritiska tidpunkter är de mörka timmarna på dygnet och de mörkare månaderna. Det är viktigt med goda synförhållanden. Detta kan utföras genom att belysa området och viktiga detaljer som till exempel människors ansikten och ytor runt omkring platsen för att inte skapa en otrygghet i vad som kan gömma sig i det omringande mörkret. Det ska även finnas goda möjligheter för att överblicka platsen för att lätt kunna orientera sig. Det finns ett antal tekniker att applicera vid ljussättning för att påverka upplevelsen av trygghet, allt ifrån vilken färg ljuset ska ha eller hur armaturen är utformad (Boverket, 2010).

Grönskan upplevs som positiv vid att skapa trygghet och ger mervärde till staden. Viktigt är att grönskan ska vara välplanerad, belyst och väl omhändertagen. Med välplanerad menas att det inte skapar potentiella gömställen eller barriärer som upplevs som otryggt (Boverket, 2010).

2.1.2 CPTED - Crime Prevention Through Environmental Design

Begreppet CPTED (Crime Prevention Through Environmental design), på svenska översatt till *brottsprevention genom urban design*, myntades av kriminologen C. Ray Jeffery på 1970-talet (Ceccato, 2016). Teorin utgår från en inriktning inom situationell brottsprevention och att genom samhällsplanering minska förutsättningar för att begå brott i stadsmiljön. Den offentliga miljön utformas på ett sätt som förebygger och försvårar att begå brott och på det viset ökar den upplevda tryggheten i ett område (Pettersson, 2019). CPTED utgår från sex huvudprinciper (Boverket, 2019a);

1. Territorialitet

Baseras på det faktum att boende och verksamma inom ett område känner ansvar för platsen och de aktiviteter som pågår där. Därför minskar incitament för potentiella gärningspersoner att begå brott på platsen.

2. Tillträdeskontroll

Begränsat tillträde till platser eller byggnader i form av exempelvis grindar och porttelefon eller kod för att komma in till byggnader.

3. Övervakning

Det kan handla om att byggnader riktas med fönster mot en plats för att skapa förutsättning för att platsen ska upplevas som övervakad. Det kan till exempel vara fönster riktade mot en parkeringsplats för att minska bilstölder eller annan brottslighet. Det kan även handla om att belysa en plats eller att ta ner buskage för att skapa sikt och skapa en känsla av att kunna bli upptäckt hos den potentiella gärningsmannen.

4. *Försvårande av brottets genomförande*

Fysiska hinder som exempelvis inbrottslarm, staket eller lås.

5. *Image*

Image handlar om att skapa en attraktiv plats genom att hålla ordning och reda genom regelbunden städning och reparationer när något går sönder. Ett exempelvis trasigt fönster som lämnas utan åtgärd en längre tid signalerar en oskyddad plats vilket gör den mer attraktiv för potentiella gärningspersoner.

6. *Aktivering av platsen*

Genom verksamheter och aktiviteter på en plats skapas ett flöde av människor och platsen aktiveras. Helst ska det finnas ett flöde av olika människor under dygnets alla timmar. Ett sätt att skapa aktivitet är att placera en busshållplats, lekplats eller liknande på eller i närhet av platsen.

En utvärdering som används för analys av CPTED är "Tre D metoden". Metoden är baserad på tre engelska begrepp; *Designation, Definition och Design*. Teorin utgår från att varje plats har ett designerat syfte (designation), varje plats har sociala, kulturella, juridiska eller fysiska definitioner som dikterar det accepterade beteendet på platsen (definition) samt att varje plats utformas efter det önskade användningsområdet (design) (Crowe & Fennelly, 2013). Metoden utgår från att undersöka till vilken grad en plats uppfyller dessa begrepp. Detta görs utifrån ett antal frågor enligt tabellen nedan (Pettersson, 2019) (Crowe & Fennelly, 2013).

Tabell 1 Frågor som ska besvaras vid en analys av CPTED.

Designation	Definition	Design
För vilket syfte används platsen?	Hur är platsen definierad?	Hur väl stödjer den fysiska utformningen platsens tänkta funktion?
Vilket var det ursprungliga syftet med platsen?	Är det tydligt vem som äger platsen?	Hur väl stödjer den fysiska utformningen de regler eller normer, såväl formella som informella, vilka gäller på platsen?
Hur väl stämmer bilden av det ursprungliga syftet med dagens syfte?	Finns det några särskilda regler som gäller för platsen och är de i så fall tydliga för alla?	Står den fysiska utformningen i konflikt med platsens användning?
Finns det en konflikt mellan dessa?	Finns det sociala eller kulturella definitioner som påverkar hur platsen används?	Finns det en konflikt eller samband mellan platsens fysiska utformning och hur människor beter sig på platsen?
	Var går platsens avgränsningar?	
	Finns det skyltar på platsen?	
	Finns det en konflikt mellan platsens syfte och dess definition idag?	

2.1.3 Jane Jacobs - The death and life of great american cities

Redan första kapitlet i boken *'The death and life of great american cities'* nämner Jane Jacobs hur trygghetsaspekten är en viktig del i stadsmiljön. En säker och trygg stad, är en stad med rörelse och ett myller av folk. För att skapa en upplevd trygghet i gaturummet krävs enligt Jacobs tre uppfyllda krav. För det första krävs en tydlig uppdelning av det offentliga och privata rummet. För det andra måste verksamheter längs gatan ha stora fönster vända ut mot gatan. Ju fler ögon som kan uppfatta vad som sker i gaturummet och kan ingripa vid potentiella brott, desto tryggare uppfattas platsen. Det tredje och sista kravet som ska uppfyllas är ett kontinuerligt flöde av människor som passerar. Detta ökar antalet ögon samtidigt som det uppmuntrar och intresserar människorna i omkringliggande byggnader att vända blicken ut mot gatan och observera händelserna i gaturummet. Jacobs menar att ingen lockas av att sitta och titta ut på en tom gata, men att många underhålls av att iaktta en levande gata (Jacobs, 1962).

För att skapa det flöde av människor som gör gaturummet levande nämner Jacobs vikten av att ha verksamheter som lockar folk alla tider på dygnet. En destination gör att trottoaren blir en färdväg och skapar flöden. Detta kräver dock flera, närliggande men utspridda verksamheter som leder till ett varierat rörelsemönster som täcker större delar av gatuområdet. Dessutom är butik- och restaurangägare bra förespråkare för trygghet och ordning runt verksamheten, vilket gör dem till bra övervakare av gaturummet (Jacobs, 1962).

2.1.4 Protection from crime

Som tidigare nämnt är Jane Jacobs en erkänd röst inom trygghet i städer och det är många som refererar till hennes verk. Arkitekten Jan Gehl presenterar i sin bok *'Life between buildings, using public spaces'* vikten av Jacobs teorier om hur staden skyddas från brott. Jacobs har undersökt förhållandet mellan aktivitetsnivå och graden av trygghet på en gata. Om det är många människor på en gata och det sker aktivitet blir de som bor där nyfikna och har koll ut genom fönstret. Den här naturliga effekten kallas för "street watching". I en undersökning som genomförts i Venedig konstaterades att på de gator där det är mycket rörelse sker mindre kriminalitet och inga drunksolyckor. Detta tack vare en stor mängd folk i rörelse, den långsamma trafiken som bidrar till trygga gator samt de intresserade boende som håller koll ut ur sina fönster snabbt kan agera ifall något skulle hända (Gehl, 2006).

I samma bok lyfter Gehl även Oscar Newmans teorier. Oscar Newman är också ett återkommande namn inom trygghet och har i boken *'Defensible space'* dokumenterat hur viktigt det är med aktivitet på gatan för att öka tryggheten. Det ska finnas aktivitet och möjlighet att vila framför bostäder och en bra möjlighet att få översikt på de offentliga rummen för att minska brott och vandalism. Den naturliga övervakningen och att de som verkar i området känner en trygghet att röra sig är viktigt. Det är även viktigt att agera kring biltrafiken som verkar som en barriär för den trygga platsen, men genom lösningar som bilfria ytor i staden eller fartregleringar kan detta skapa trygghet (Gehl, 2006).

2.2 Tillgänglighet

Tillgänglighet kan ses utifrån två perspektiv. Det kan handla om att det finns antingen fysiska eller upplevda barriärer som hindrar besökarna från att vistas på platsen. Inom den fysiska aspekten av tillgänglighet kan det ibland liknas med framkomlighet och handla om avsaknad av hinder och barriärer (Trafikverket, 2018). Den upplevda tillgängligheten handlar istället om huruvida platsen uppfattas som inkluderande för alla. I denna rapport ligger fokus på den upplevda tillgängligheten och hur inbjudande en plats upplevs.

2.2.1 Tillgänglighet i det offentliga stadsrummet

Sören Olsson, forskare vid institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet, har i en rapport avhandlat utveckling av det offentliga rummet. Utvecklingen har gått ifrån ett privat samhälle till att stadsrummet har blivit mer tillgängligt. Människor börjat verka och leva mer på gatorna, en utveckling som skett sedan mitten av 1940-talet. Intresset att bredda verksamheter ut i stadsrummet grundades till stor grad av ungdomar, men professionella samhällsplanerare och forskare har därefter intresserats

av utvecklingen av tillgängligheten av det offentliga rummet. Utvecklingen har visats genom etablering av olika typer av stadsevenemang som till exempel kultur- eller sportevenemang och konserter. På åttiotalet skedde även en utveckling inom restaurang- och kafélivet som började etableras från lokalerna ut på stadens gator och torg. Kritiken mot att använda dessa metoder för att skapa tillgänglighet på en plats är att det endast skapar kortvariga besök och att det krävs mer vardagliga funktioner för att skapa en hållbar offentlig plats med återkommande besökare (Olsson, 2000).

För att skapa en tillgänglig och välplanerad offentlig plats krävs att platsen ska kännas öppen och inbjudande för att återge en social trygghet. Det som skapar tillgänglighet i stadens rum enligt Sören Olssons teorier är dessa tre ståndpunkter:

- *Det socialt definierade rummet* gäller när det finns sociala band mellan invånarna och det är lätt att förstå och använda stadsrummet. Det är viktigt att stadsrummet känns öppet och inbjudande för att människor ska vilja vistas på platsen. Om tillhörigheten saknas och identiteter blir oklara kan den informella sociala kontrollen bli svårare och tryggheten mer osäker.
- *Cityoffentligheten eller den kosmopolitiska offentligheten* är hur staden kommer till liv och kan skapas genom gator som är bilfria, stråk med till exempel bänkar, butiker och naturliga passager som uppmuntrar och är tillåtande platser utan faror för att kunna utöva cityoffentlighet. Stadens evenemang bidrar även till cityoffentligheten.
- *Offentlighetens karaktär, "Att se och bli sedd"*, är att de gående är med och skapar offentlighetens liv och därför ska det planeras utefter dem. Invånarna är de som skapar stadens identitet och de är en förutsättning för att alla funktioner i staden ska kunna verka. De dominerande frågorna i dagsläget är bilens och köpandets roll i stadens centrum (Olsson, 2000).

2.2.2 Bjuda in eller avvisa

Jan Gehl beskriver i boken *'Life between buildings, using public spaces'* varför människor attraheras eller repelleras av en plats. Det kan finnas fysiska hinder som tydliga avgränsare eller barriärer som bilvägar och liknande som utgör hinder eller leder till omvägar för att nå platsen. De behöver elimineras för att öka platsens tillgänglighet. Detta kan även innefatta psykiska hinder som att det inte är självklart hur rörelsemönstret är på en plats (Gehl, 2006).

Det som skapar en tillgänglig och inbjudande plats är möjligheten att få en överblick av vad som händer på platsen. Ett exempel på detta är att om barn kan se lekplatsen från sitt hem får de en överblick över vad som händer och känner större trygghet och inbjudande vilket motiverar dem till att gå ut och leka. Detta kan även överföras till vuxna. Att de kan se en plats kan skapa en önskan av att få delta. Café-, restaurang- och butiksägare är medvetna om att synlighet och ha ett läge där människor passerar hjälper till att locka kunder och när människor ser stället skapas det en önskan. Närheten spelar roll i hur inbjudande platsen är. Det har visats att närhet till familj och

vänner leder till fler besök, på samma sätt som närhet till biblioteket leder till fler lånade böcker (Gehl, 2006).

Det som är viktigt för att stadsrummet ska kännas inbjudande är behovet av kontakt, behovet av kunskap och behovet av stimulation. Dessa är sammankopplade med det psykiska behovet. Människor går sällan ut med intentionen att stimuleras, utan de drivs till exempel av att äta, motionera, köpa en vara eller ett annat ärende. Detta för att få kontakt med omvärlden men det ger även stimulering för sinnet. Därför behövs platser för möten (Gehl, 2006).

2.3 Attraktivitet

Begreppet attraktivitet när det kommer till stadsrummet är mångfacetterat och svårdefinierat och beror till stor del på individens uppfattning. Det kan även bero på vilken typ av stadsområde det avser; vad som anses attraktivt på ett torg behöver nödvändigtvis inte vara attraktivt i ett lägenhetsområde, eller i en storstad kontra en mindre stad (Gehl, 2010). Teorier och modeller har tagits fram för att försöka definiera begreppet tydligare. Den attraktivitet som är intressant för detta arbete är vad som attraherar stadens invånare och turister till en specifik plats i staden.

2.3.1 Attraktiva städer - en samhällsekonomisk analys

I boken *Attraktiva städer - en samhällsekonomisk analys* diskuterar nationalekonomen Roland Andersson olika synvinklar av begreppet attraktiv stad och hur uppfattningen av vad som gör en stad attraktiv varierar beroende på vem som tillfrågas. Andersson lyfter hur bland annat olika yrkesroller kan se på stadens attraktivitet. En arkitekt kan uppfatta att vackra vyer är en viktig faktor för en attraktiv stad, samtidigt som en miljöpolitiker kan fästa stor vikt vid tillgång till grönska och luftighet, eller gång och cykelbanor. För en företagare kan det handla om tillgång till kvalificerad arbetskraft, företagsklimat eller den kommunala skattenivån. Vilka faktorer som gör en stad attraktiv varierar alltså mellan individer men Andersson menar på att göra en lista över de faktorer som gör att en person upplever staden som attraktiv inte räcker. De resurser som finns för att tillgodose det som önskas är begränsade och individen måste således prioritera och rangordna dessa faktorer relativt varandra. Dessutom varierar det bland individer hur de värderar ökningen av dessa faktorer gentemot en ökning av andra önskade faktorer som inte rör stadens attraktivitet, men ändå påverkas av stadens tillgängliga resurser. Det är upp till politiker och de styrande i staden att fördela resurserna för att skapa en attraktiv stad och det kan uppnås genom två olika sätt; fördelningsmässig attraktivitet och samhällsekonomisk effektiv attraktivitet (Andersson, 2019).

Med fördelningsmässig attraktivitet menas att insatser för att förbättra situationen för de mest utsatta och särskilt behövande invånarna ökar stadens attraktivitet, även om det medför en försämrad situation för andra samhällsgrupper. Fördelningsmässig attraktivitet kan ses utifrån ett paternalistiskt fördelningsmål där önskan är att öka den utvalda gruppens konsumtion av en specifik vara eller tjänst, exempelvis mat eller bostad. Ett annat sätt är det allmänna fördelningsmålet där önskan är att förbättra situationen oavsett i vilken form det sker (Andersson, 2019).

Samhällsekonomiskt effektiv attraktivitet innebär istället att förbättring av situationen för en grupp, vilken som helst, sker när detta kan göras utan att påverka andra gruppers situation på ett negativt sätt. En stad kan ses som attraktiv ur detta perspektiv först när en förbättring inte kan ske utan att medföra försämring på en annan punkt (Andersson, 2019).

2.3.2 Människor är en viktig del i attraktivitet

Enligt Jan Gehl vill människor vara där det finns andra människor närvarande och även där det händer saker som kan upplevas. I boken *'Cities for people'* skriver Gehl att människan i många fall väljer den vägen som är mer livlig och de har en chans att uppleva något, istället för den öde gatan. Det är bevisat att en plats med ett antal evenemang som gatamusik, gemensamma aktiviteter, uppträdande, kultur, caféer och andra människosamlingar är mycket mer lockande än en plats med endast fasader. Det kan även noteras att de mest attraktiva bänkar och dylika platser för vila är de där människan kan se och uppleva stadslivet från (Gehl, 2010).

“Stadens mest attraktiva egenskap: Människor”

- Jan Gehl, 2010

2.3.3 Estetiska kvaliteter

Genom design, kvalitet och arkitektur skapas rum med känsla. Det bidrar till en upplevelse vid vistelse på platsen, oavsett om det är en vacker plats eller inte. Camillo Sitte skriver i boken *'City Planning According to Artistic Principles'* om sambandet mellan arkitektonisk kvalitet och att uppleva en attraktion till platsen och brukandet av staden (Sitte, 1965).

Ytterligare en författare som avhandlat ämnet är Gordon Cullen i boken *'Concise Townscape'* som har utvecklat konceptet *“the sense of a place”*. Cullen menar på att det finns fler dimensioner till en plats och genom platsens karaktär skapas en känsla. Det är viktigt att funktioner varierar och tillfredsställer stadens invånare. När platsen har intressanta funktioner som samverkar bidrar de till fysiska och psykologiska värden som skapar en intressant plats och en trevlig plats att vistas på (Cullen, 1961).

2.3.4 Skydd mot dåligt väder

Gehl skriver att om en trevlig plats ska skapas måste väderförhållandena vara inräknade i planeringen. Vilken typ av väder som det behövs skydd emot skiljer sig runt omkring i världen. I Sverige och speciellt Göteborg är det en stor andel regn och vind som behövs tas i beaktning (SMHI, 2020). Vädret varierar med årstiderna och det märks en stor upptrappning av människor ute på gatorna från januari till juli, både frekvensen och längden på besöken ökar med tiden. På vintern sker näst intill inga events eller underhållning utomhus och det är även knappt någon som väljer att sätta sig ner. Det väder som invånarna uppskattar mest är direkt solljus och lä (Gehl, 2016).

Enligt Gehl är det viktigt med funktioner som gör det möjligt att verka året runt, allt från shoppingcenter, stora butiker, stora hotelllobbys och tågstationer. Om det planeras väl för att skapa väderskyddade platser kan de värsta väderförhållandena planeras

bort. Det kan gälla att planera bort punkter som fristående höghus, där vinden rör sig längs med husets väggar och skapar starka vindbyar, kanaleffekten, hörneffekten, och mellanrumseffekten. Men även höjden på byggnader kan anpassas för att solen ska kunna nå ända ner till gaturummet. Det är även viktigt att placera gångvägar och bänkar där människor ska vistas på vädersäkra platser, där det blåser mindre och är i solläge och finns möjlighet till skydd från regn och värme. Träd och buskar kan verka som vindskydd. Svenskar lever en stor del av året i mörker, men när solen kikar fram kommer människor ut på gatorna. Det är viktigt att planera för att kunna skåda skillnader i årstiderna, även om ett träd är utan blad en stor del av året uppskattas träden mycket när de knoppar ut på våren och skapar sommarens gröna eller höstens färgsprakande oaser i staden (Gehl, 2006).

2.3.5 Grönskans påverkan på attraktivitet

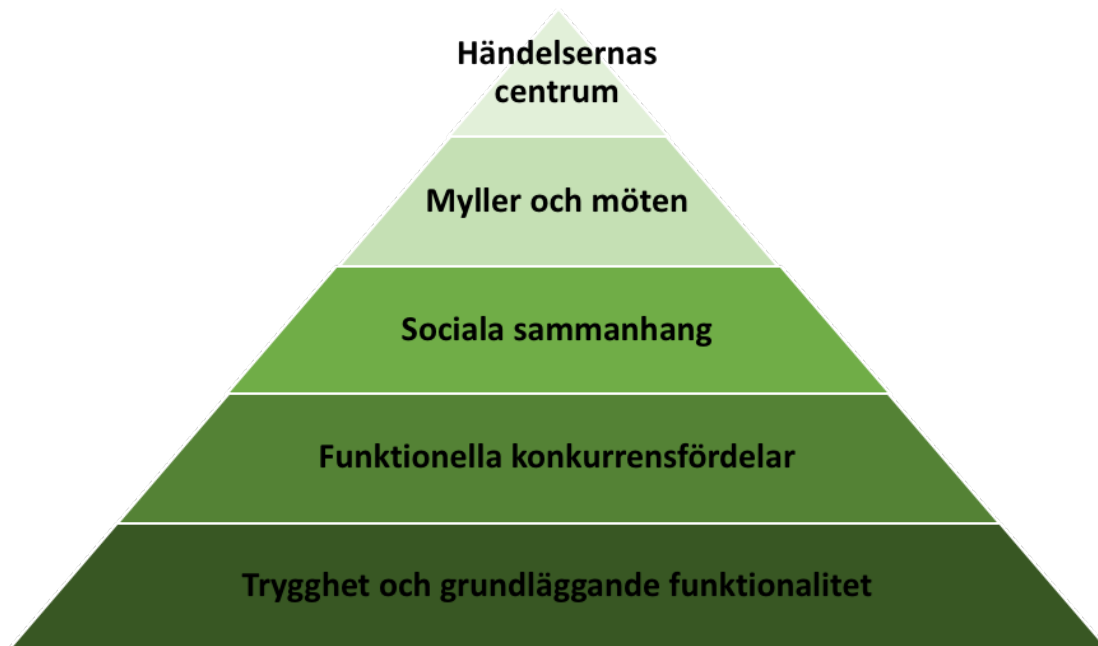
Boverket beskriver grönska, vatten och parker som viktiga funktioner i samhället för att skapa en hållbar och attraktiv stad. Genom grönområden stärks den biologiska mångfalden, skapar mötesplatser för människor och bidrar med icke hårdbelagda områden som kan dämpa och ersätta buller med naturljud som fågelkvitter, vatten och sus från träden. Växtligheten hjälper även till att hantera föroreningar i både luften och på marken som leder till bättre utomhusmiljöer. Grönområden ger även hälsofördelar för människan i och med möjlighet till rörelse, aktivitet, återhämtning och lugn. Dessa aspekter anses som attraktivt av invånarna, vilket kan ses bland annat på ökat värde och attraktivitet för fastigheter som ligger i närheten av grönområden (Boverket, 2019b).

2.4 Mätverktyg och modeller för en lyckad plats

Det finns ett antal mätverktyg för att uppnå en välplanerad plats i staden. Detta är något som tre aktörer har studerat; Kairos Future med sin modell Platslow, Spacescape med en modell över grunder i hur stadsliv skapas och Gehl architects har gjort en matris över tolv kriterier över urbana kvaliteter.

2.4.1 Platslow

Platslow-modellen utgår ifrån människans behov och önskan vid utveckling av nya platser. Vad som gör att en plats uppfattas som attraktiv skiljs åt mellan individer och kan bero på faktorer som människors olika livsfaser, personliga preferenser och förutsättningar. Konsult- och analysföretaget Kairos Future genomförde en enkät med 6000 deltagare över hela landet där frågor ställdes kring vilka funktioner och kvaliteter som upplevs som viktiga för en plats. Det fanns likheter bland svaren i enkäten och Kairos Future har utifrån dessa sammanställt en modell för att rangordna, sortera och gruppera svaren för att skapa en övergripande bild. Likt inspirationskällan Maslows behovstrappa är Platslow-pyramiden uppbyggd efter vilka behov eller funktioner som måste mättas eller uppfyllas för att kunna gå vidare till nästa steg i hierarkin. De mest framgångsrika platserna är de som uppfyller samtliga nivåer i pyramiden (Kairos Future, 2015).

Modell 1 Platslows pyramid, Författarnas egen illustration.

I botten av pyramiden återfinns **Trygghet och grundläggande funktionalitet**. Här samlas grundläggande funktioner, exempelvis rent och snyggt, lugnt, tryggt/låg brottslighet, naturnära, bra kommunikationer och bostäder. Detta är svar som återkommer ofta från respondenterna i Kairo Futures undersökning. Uppfylls inte de grundläggande kriterierna spelar nivåerna högre upp i pyramiden inte någon roll.

Nästa steg i pyramiden sammanfattas som **Funktionella konkurrensfördelar**. I detta steg finns faktorer som anses viktiga för många, men inte för alla, exempelvis bra arbetsmöjligheter, nära till mataffär, bra möjligheter till sport och fritid, grönområden och vatten. Vikten av dessa faktorer varierar även bland olika individer.

Ett ytterligare steg upp i pyramiden återfinns sociala aspekter som närhet till släkt, vänner, grannsämja, gemenskap på en plats och att man kan identifiera sig med och känner sig välkommen på platsen. Detta sammanfattas som **Sociala sammanhang**.

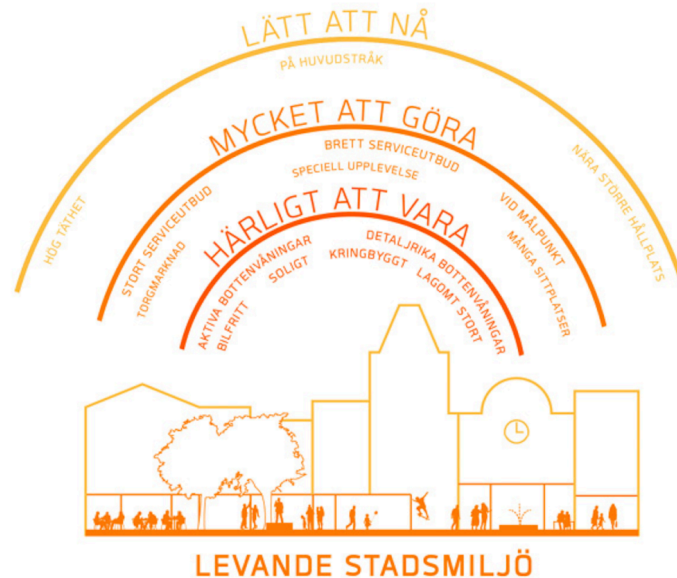
Den näst högsta rubriken i pyramiden är **Myller och möten**. När platsen har ett rikt folkliv och det skapar chans till möten mellan stadens invånare. Det finns ett rikt utbud av shopping, restauranger kultur och nöjen.

I toppen av pyramiden finns **Händelsernas centrum**, att vara på plats som skapar "känslan av att vara där det händer" (Kairos Future, 2015).

2.4.2 Spacescape

Spacescape är en av organisationerna som har antagit utmaningen att försöka analysera och mäta stadsliv och dess påverkande faktorer. De anser att planering kring att skapa stadsliv ofta misslyckas. Det som ser bra ut på pappret och i planen är inte en garanti till att fungera i verkligheten. Spacescape har med hjälp av intervjustudie etablerat ett stadslivsindex som är uppdelat i tre teman; *lätt att nå*, *mycket att göra* och *härligt att vara* som sammanfattar vad invånare och besökare av en plats värderar högst i staden. I bilden nedan visar Spacescape på de tre teman med viktiga funktioner

som är fördelaktigt att använda vid planering för att skapa levande stadsmiljöer. **Lätt att nå** kan indikeras genom till exempel en hög täthet, på huvudstråk och nära större hållplatser. **Mycket att göra** kan indikeras genom till exempel stort serviceutbud, speciell upplevelse och vid målpunkt. **Härligt att vara** kan identifieras genom till exempel aktiva bottenvåningar, bilfritt och lagom stort (Spacescape, U.Å).

STADSLIVSINDEXET ÄR ETT VERKTYG FÖR ATT ANALYSERA BÅDE BEFINTLIGA PLATSER OCH PLANERADE PLATSER. PLATSKVALITETERNÄN KAN DELAS IN I TRE TEMAN: "LÄTT ATT NÅ", "MYCKET ATT GÖRA" OCH "HÄRLIGT ATT VARA".

Modell 2 Spacescapes modell över stadslivindex (Spacescape, 2019).

2.4.3 Stadsliv-mätverktyg

Gehl Institute har strukturerat tolv kvalitetskriterier som kretsar kring huvudkategorierna: skydd (protection), komfort (comfort) och njutning (enjoyment). Under kategorin skydd ingår faktorer som bilar, ljud, regn och vind. Under komfort ingår faktorer som möjlighet till att promenera, stå, sitta, uppleva och känna komfort på en plats. Under kategorin njutning eller enjoyment ingår om platsen är estetiskt tilltalande, en upplevelse på platsen och att platsen tar tillvara på det naturliga klimatet som råder. Tanken är att matrisen nedan ska användas som en guide för att bedöma om platsen uppfyller dessa kriterier (Gehl Architects, 2020).

TWELVE URBAN QUALITY CRITERIA

LOCATION:

- = YES
- = IN BETWEEN
- = NO

Protection	<p>Protection against traffic and accidents. Do groups across age and ability experience traffic safety in the public space? Can one safely bike and walk without fear of being hit by a driver?</p>	<p>Protection against harm by others. Is the public space perceived to be safe both day and night? Are there people and activities at all hours of the day because the area has, for example, both residents and offices? Does the lighting provide safety at night as well as a good atmosphere?</p>	<p>Protection against unpleasant sensory experience. Are there noises, dust, smells, or other pollution? Does the public space function well when it's windy? Is there shelter from strong sun, rain, or minor flooding?</p>
	<p>Options for mobility. Is this space accessible? Are there physical elements that might limit or enhance personal mobility in the forms of walking, using a wheelchair, or pushing a stroller? Is it evident how to move through the space without having to take an illogical detour?</p>	<p>Options to stand and linger. Does the place have features you can stay and lean on, like a façade that invites one to spend time next to it, a bus stop, a bench, a tree, or a small ledge or niche?</p>	<p>Options for sitting. Are there good primary seating options such as benches or chairs? Or is there only secondary seating such as a stair, seat wall, or the edge of a fountain? Are there adequate non-commercial seating options so that sitting does not require spending money?</p>
	<p>Options for seeing. Are seating options placed so there are interesting things to look at?</p>	<p>Options for talking and listening/hearing. Is it possible to have a conversation here? Is it evident that you have the option to sit together and have a conversation?</p>	<p>Options for play, exercise, and activities. Are there options to be active at multiple times of the day and year?</p>
Comfort	<p>Scale. Is the public space and the building that surrounds it at a human scale? If people are at the edges of the space, can we still relate to them as people or are they lost in their surroundings?</p>	<p>Opportunities to enjoy the positive aspects of climate. Are local climatic aspects such as wind and sun taken into account? Are there varied conditions for spending time in public spaces at different times of year? With this in mind, where are the seating options placed? Are they located entirely in the shadows or the sun? And how are they oriented/placed in relation to wind? Are they protected?</p>	<p>Experience of aesthetic qualities and positive sensory experiences. Is the public space beautiful? Is it evident that there is good design both in terms of how things are shaped, as well as their durability?</p>
	Enjoyment		

Modell 3 Gehl Architects matris över tolv urbana kvalitetskriterier (Gehl Architects. 2020).

2.5 Sammanfattning teori

Litteraturstudien av tidigare forskning har gett en större insikt i problematiken och lösningar kring trygghet, tillgänglighet och attraktivitet i stadsmiljön. För att sammanfatta och lättare kunna överföra teorin till resultatet och det framtagna konceptförslaget sammanfattas nedan de viktigaste punkterna som tas med från den undersökta teorin.

Urvalet av de delar som tas med från teorin i fortsättningen av denna undersökning baseras på hur relevant det uppfattas för det aktuella projektet samt att det är teorier som tas upp återkommande från flera källor och därför anses mer validerat och därmed särskilt betydelsefullt.

Trygghet:

- Belysning, fri sikt, rörelse av människor och naturlig övervakning är nyckelaspekter för att skapa trygghet på en plats.
- En välkött och väl belyst plats signalerar trygghet.

Tillgänglighet:

- För att göra en plats tillgänglig för människor krävs avsaknad av barriärer och att platsen undviks från fysiska faror, exempelvis biltrafik.
- Platsen och dess användning och identitet ska vara lätt för användaren att förstå för att vilja vistas där.

Attraktivitet:

- Attraktivitet är subjektivt och varierar mellan individer.
- Det är människor och de sociala banden som gör platsen och skapar dess identitet.
- Människor vill uppleva saker i staden.
- Grönska, väderskydd och estetiska faktorer är viktigt för att uppnå en attraktiv och intressant plats.

Mätverktyget *Twelve Urban Quality Criteria* framtaget av Gehl Architects ses som det mest omfattande mätverktyget och används för att utvärdera det framtagna konceptförslaget.

3 Metod

I detta kapitel presenteras och motiveras de olika metoder som använts i undersökningen samt en diskussion kring dess för- och nackdelar. Undersökningen menar att få svar på vad som gör en plats trygg, tillgänglig och attraktiv. För att få en uppfattning om detta har en enkätundersökning genomförts för att undersöka vad folk som vistas i Göteborg anser. En litteraturstudie över tidigare forskning inom de olika ämnena har skapat en bild av beprövade modeller och teorier kring begreppen. Intervjustudien med sakkunniga har fungerat som en ytterligare bild av vad de olika begreppen innebär. Dessa metoder har tillsammans skapat en bredare bild av de tre undersökta begreppen.

3.1 Metodval

Undersökningen baseras på litteratur från tidigare forskning inom de olika områden som undersökts tillsammans med kompletterande fakta som samlats in via intervjuer med experter och sakkunniga, samt en enkätundersökning. Konceptet baseras på faktorer som värdesätts av involverade aktörer, människor som vistas i Göteborg och teorier kring fungerande strategier för att uppnå målen med platsen.

Undersökningen har även innefattat ett antal platsbesök för att bilda en uppfattning om platsen och närområdet. Planer och visionsbilder för området samt arkitekturtävlingar för omkringliggande byggnader har analyserats för att förstå platsens förutsättningar.

Undersökningen har utförts med hjälp av flermetodsforskning, innehållande kvalitativa och kvantitativa data. Motiveringen till denna forskningsstrategi är för det första, triangulering, den insamlade kvantitativa och kvalitativa datan ska lyfta, stödja och motivera varandra för att skapa en verklig helhetsbild som framställs på ett rättvist sätt (Bell & Bryman, 2017). För det andra är målet att försöka finna olika intressegrupper för intervjuer och enkäter för att spegla de olika kapitlens fokus och skapa en överblick om det grundläggande byggstenarna inom varje ämne.

3.2 Litteraturstudie

Litteraturstudien genomfördes för att undersöka tidigare forskning med utgångspunkt i begreppen *trygghet*, *tillgänglighet* och *attraktivitet* i stadsmiljö. Litteraturstudien har varit viktig för att skapa en grundförståelse inom ämnet och har fungerat som ett verktyg för att kunna ställa relevanta och givande frågor under intervjustudien, samt kunna följa respondenternas resonemang. Litteraturstudien har baserats på både tryckta och digitala källor. De böcker som använts har tillhandahållits via Chalmers bibliotek samt Göteborgs Stadsbibliotek. De digitala källorna, i form av rapporter, e-böcker, och hemsidor, har hämtats främst från sökningar på Google och Google Scholar, men även via databasen Scopus, länkat via Chalmers Bibliotek. Ett urval av de sökord som använts är 'trygghet i stadsmiljö', 'CPTED', 'attraktivitet i stadsmiljö', 'upplevd tillgänglighet' och 'belysning och trygghet'.

3.3 Intervjustudie

För att få en djupare förståelse och bredare perspektiv av ämnet genomfördes kvalitativa, semistrukturerade intervjuer med ett urval sakkunniga inom olika för

studien relevanta områden (Bell & Bryman, 2017). Valet att ha semistrukturerade intervjuer, till skillnad från strukturerade intervjuer, grundas i förhoppningen om att starta en diskussion som lett djupare in på ämnet och öppnat upp för reflektioner från respondenten själv. Intervjuerna har påbörjats på ett mer strukturerat sätt med förberedda frågor men när respondenten börjat att svara på frågorna har andra relevanta följdfrågor ställts. Detta har skapat en känsla av intresse för ämnet och en inbjudande miljö för respondenten att berätta mer om dess expertisområde.

Att använda intervjustudie som metod är tidskrävande men intervjuerna har frambringat värdefulla aspekter och djupare förståelse, samt bekräftat den insamlade teorin på ett sätt som gjort tidsåtgången värd det.

Nedan presenteras en tabell över de intervjuer som genomförts, deras yrkesroll och vid vilket företag, samt vilket ämne som var huvudfokus för intervjun.

Tabell 2 En tabell över de intervjuer som har genomförts.

Yrkesroll	Företag	Ämne
Konstnärlig ledare	Rain Gothenburg	Väder/konst
Senioranalytiker	Kairos Futures	Platslow-modellen
Forskare	Kungliga Tekniska Högskolan	Trygghet/CPTED
Ljusarkitekt	Light Bureau	Ljus
Fastighetsutvecklare	Development Partner	Fastighetsutveckling
Akustiker	AFRY	Akustik
Stadsarkitekt	Göteborg Stad	Attraktivitet/ Stadsutveckling Göteborg
Landskapsarkitekt	Sveriges Lantbruks Universitet	Växtlighet

3.4 Enkätstudie

En kvantitativ undersökningsmetod i form av en enkätstudie genomfördes för att skapa ett bredare perspektiv på frågeställningen. Syftet med enkätstudien var att undersöka vilka faktorer som får en plats att upplevas trygg och attraktiv. Enkäten riktades till boende eller besökare i Göteborg för att rikta undersökningen närmare mot vårt aktuella område. Med enkät som metod för undersökningen kunde fler svar samlas in på ett enkelt och snabbt sätt.

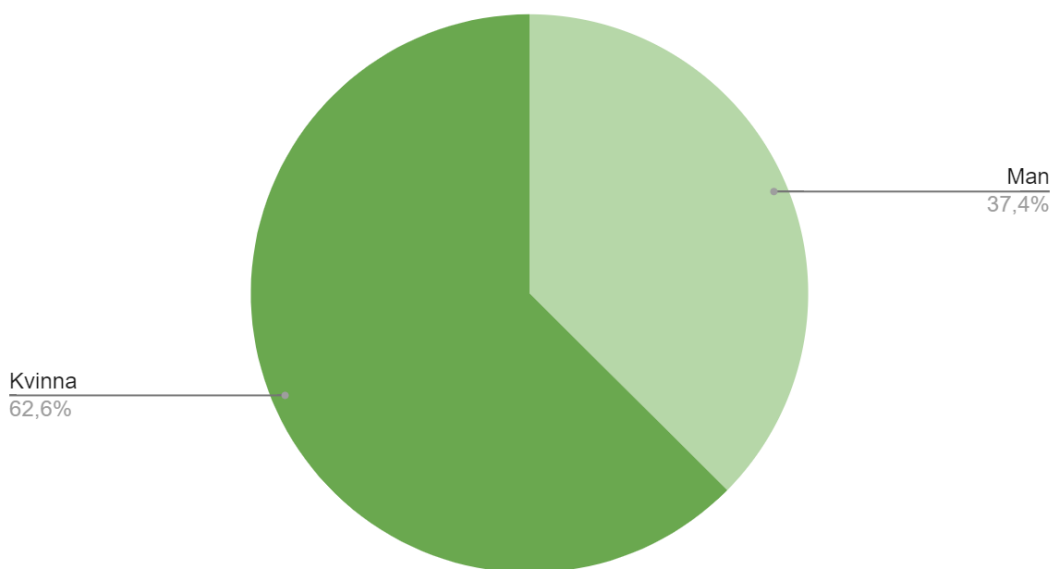
Enkäten skapades med verktyget Google Formulär. Enkäten bestod av sammanlagt tio frågor, både öppna frågor och frågor med flervalsalternativ. Fördelen med de öppna frågorna är att respondenten får svara med egna tankar och kan ge olika svar samtidigt som flervalsfrågorna underlättar vid sammanställning av resultatet samt att det av tidigare erfarenhet lett till högre svarsfrekvens.

Innan enkätundersökningen delades med allmänheten testades innehållet på andra studenter och handledare från Chalmers. Efter detta gjordes viss korrigerig för förtydligande samt att fler alternativ adderades till flervalsfrågorna.

Enkätundersökningen genomfördes under mars månad och delades via Facebook, LinkedIn och andra sociala medier och spreds sedan på det sättet vidare. I ett försök att få spridning av enkäten utöver vår egen åldersgrupp skickades enkäten till äldre bekanta som sedan spred vidare till deras respektive kretsar av personer i andra åldrar. Enkäten delades av bland annat familjemedlemmar och bekanta på de olika plattformarna och kunde spridas ytterligare ett steg.

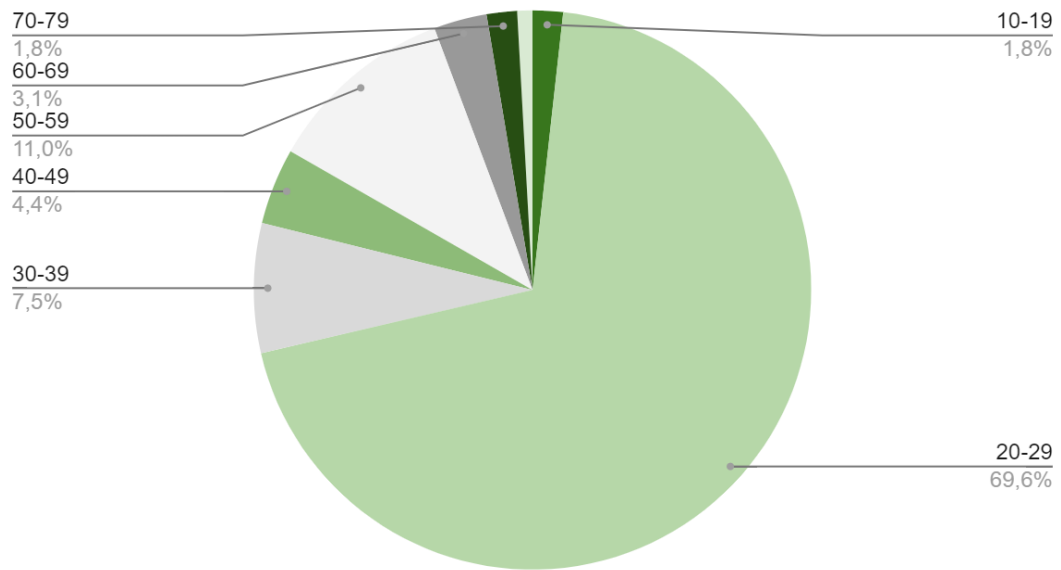
Enkätundersökningen bestod av totalt tio frågor där de första fyra frågorna var för att skapa en profil på respondenten. Detta för att kartlägga och undersöka om det finns ett demografiskt samband av hur respondenterna uppfattar den offentliga miljön i Göteborg. Enkäten genererade svar från 227 respondenter. Nedan presenteras diagram över de första fyra frågorna om respondentens kön, ålder, var respondenten bor och i vilket syfte respondenten vistas i Göteborg.

Kön:

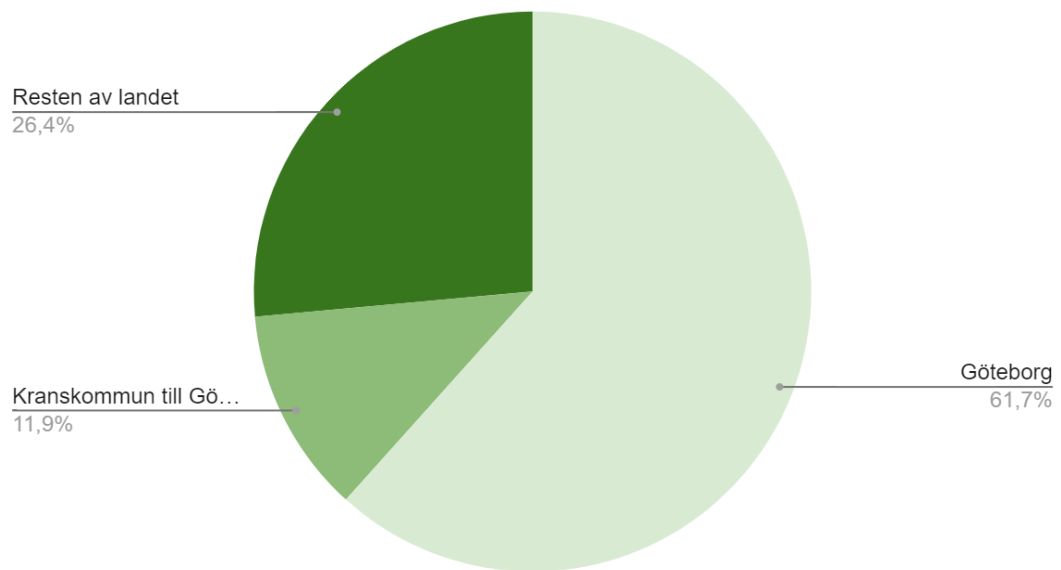
1. Könsfördelningen på respondenterna.

Ålder:

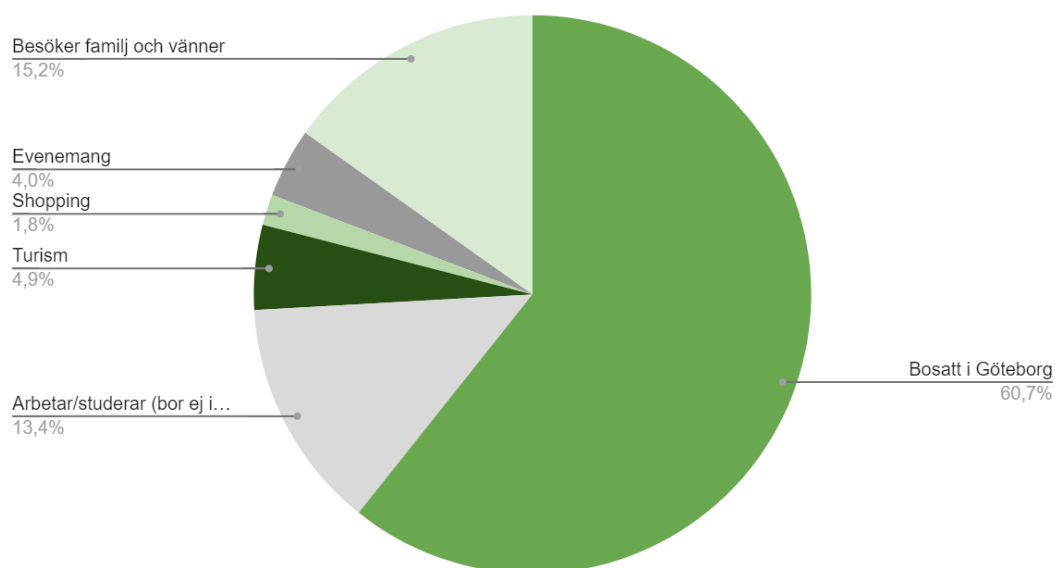
2. Ålder på respondenterna.

Var bor du?

3. Var respondenterna är bosatta.

I vilket syfte vistas du i Göteborg?

4. I vilket syfte respondenterna vistas i Göteborg.

3.5 Metod för konceptutveckling

Metoden för att utveckla konceptet är baserat på problemet, frågeställningen, teorin, inspirationsobjekt och resultatet. Genom att klargöra, identifiera och rama in problemet på platsen genom frågeställningen: "Hur ska platsen under Hisingsbron utvecklas för att den ska uppfattas som trygg, tillgänglig och attraktiv?" finns en grund till vad som ska uppnås med konceptet. Därefter undersöks frågeställningen för att finna teorier och inspirationsprojekt över vad som har gjorts på olika platser tidigare för att förbättra trygghet, tillgänglighet och attraktivitet. Det utförs en kombination av extern sökning av befintliga koncept, behov och värden från intervjuer och enkät men även intern idégenerering från intervjuer och egna tankar. Detta har sedan utforskats för att undersöka vad som fungerar på platsen under bron och vad som inte skulle fungera. Utforskningen är bland annat baserad på scenariometoden där resultatet av olika scenarion diskuteras, men även med hjälp av en tidslinje över vad som sker på platsen vid de olika tidpunkterna och hur det påverkar platsen under bron. Resultatet av teorin, intervjuerna och enkäten har analyserats för att kunna användas till ett koncept som fungerar i verkligheten och vara anpassat till platsen under bron. Detta har dels skett genom diskussion och SWOT-analys av platsen för att lokalisera styrkorna, svagheter, möjligheterna och hoten. Analysen och diskussionen om vad som är hållbara lösningar leder till ett konceptförslag. Detta har varit en iterativ process som uppdaterats och omvärderas efter arbetets gång för att nå det bästa resultatet. Detta avslutas med reflektion över vad konceptet åstadkommer (Isaksson. U.Å.).

Modell 4 Metod vid konceptutveckling. Författarnas egna illustration.

3.6 Metoddiskussion

Under tiden detta examensarbete genomförts drabbades världen av en global pandemi, Covid-19 viruset. Detta medförde restriktioner i samhället och har påverkat denna studie. Intervjuer har genomförts över telefon och Zoom istället för i person. Spridningen av enkäten har enbart kunnat ske online där planen tidigare var att dela ut QR-koder på stan för att få en bredare spridning. Dessutom var ett studiebesök till Stockholm planerat för att undersöka en liknande plats samt genomföra intervjuer, som på grund av reserestriktioner fick ställas in.

Något som kan ses som en brist i intervjustudien är att det endast intervjuats en expert inom varje ämne som uttrycker sin kunskap och egna tankar. Detta kan leda till en vinkling på den information vi samlat in. Därför kan det behövas fråga fler experter inom ämnet för att bekräfta att fakten är konsekvent. Den information som framkommit i samband med intervjuerna har dock kontrollerats gentemot litteraturstudien, vilken visats stödja det respondenterna uttryckt.

3.6.1 Validitet

Validitet är ett viktigt forskningskriterium och behandlar huruvida de slutsatser som genererats från undersökningen hänger ihop eller inte (Bell & Bryman, 2017). Validitet som kvalitetsbedömning riktas främst mot kvantitativa undersökningar. Validitet undersöks ur olika hänseenden och det brukas skiljas mellan *begreppsvaliditet*, *intern validitet* och *extern validitet*.

- **Begreppsvaliditet** behandlar ifall den undersökning som genomförts faktiskt mäter det begrepp som avses att undersökas. Är resultatet av undersökningen faktiskt en spegling av begreppet? (Bell & Bryman, 2017).

Den enkätundersökning som genomfördes var menad att undersöka vad individen upplever som tryggt och attraktivt i stadsmiljön. Trygghet har tidigare i teoriavsnittet beskrivits som den *upplevda* tryggheten hos en person, snarare än faktiskt säkerhet med avsaknad från brott. Frågan i enkäten ställdes utifrån vad som fick respondenten att *känna* trygghet på en plats. De svaren som samlats in speglar varje individs egna uppfattning och har genom det genererat svar på det som menats att undersökas.

Detsamma gäller kring det undersökta begreppet attraktivitet. Attraktivitet är ett svårdefinierat begrepp och något som uppfattas väldigt individuellt. I enkätundersökningen formulerades frågan kring attraktivitet i stadsmiljö vad som värdesätts i stadsmiljön samt vilken favoritplats respondenten hade i

staden. Dessa två aspekter är att se som en del av uppfattningen av vad som gör att en plats upplevs som attraktiv.

- **Intern validitet** behandlar frågan om det verkligen är X som orsakar Y, eller om det är något annat som påverkar och får oss att tro att det finns ett samband (Bell & Bryman, 2017).

De alternativ som formades till flervalfrågorna togs fram delvis av alternativ som stöddes av tidigare forskning inom trygghet, alternativ från egna erfarenheter, andra studenters input samt övriga alternativ för att få med ett brett spektrum. Det fanns en stor bredd av alternativ att välja mellan, men de alternativ som genererade flest svar var de som stöddes av forskningen. Det kan ses som ett stöd för att det finns ett samband mellan dessa alternativ och den upplevda tryggheten.

- **Extern validitet** behandlar frågan huruvida undersökningens resultat kan generaliseras och appliceras vidare, utöver den undersökta specifika kontexten (Bell & Bryman, 2017).

Generellt genererar fallstudier låg extern validitet då undersökningen riktas mot ett specifikt fall. Denna studie riktas på ett sätt mot Göteborg och den unika typen av plats som är under Hisingsbron. Dock kan en del av de resonemang och resultat kring begreppen trygghet, tillgänglighet och attraktivitet appliceras på andra liknande projekt, i synnerhet kombinationen av de tre begreppen.

3.6.2 Reliabilitet

Reliabilitet kan liknas med begreppet replikerbarhet och rör huruvida en undersökning hade gett samma resultat om undersökningen genomfördes igen, eller om den påverkas av slumpmässiga eller tillfälliga premisser (Bell & Bryman, 2017).

Reliabilitet rör även den främst den kvantitativa forskningen, i detta fall enkätundersökningen. För att uppnå hög reliabilitet hade den enkät som skickats ut behövt nå ut till ett större antal personer för att bättre spegla den allmänna åsikten. Trots att enkäten inte fick den spridning i antal och ålderskategorier som önskas kan vissa slutsatser dras från den information som samlats in. Vissa alternativ har fått stor majoritet och kan ge en indikation om vad som anses viktigt inom trygghet och attraktivitet.

4 Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultatet av enkätundersökningen, med kopplad analys till de olika frågorna, som följs av sammanfattning av det viktigaste delarna från intervjustudien som genomförts med sju personer inom deras respektive expertisområden. Inspirationsprojekt samt ett konceptförslag baserat på empirin presenteras och analyseras.

4.1 Resultat från enkätundersökning

Syftet med enkätundersökningen var att undersöka vad personer som vistas i Göteborg värderar i den offentliga miljön i staden. Med offentlig miljö menas, gator, torg, vägar, parker och andra allmänna platser och detta tydliggjordes i inledningen av enkätundersökningen för att förtydliga för respondenterna och undvika missförstånd.

Fråga 1–4 i enkäten handlade om respondentens kön, ålder, var respondenten var bosatt samt i vilket syfte de vistas i Göteborg. Detta var för att skapa en demografisk bild av respondenten. Frågan som berör i vilket syfte respondenten vistas på platsen är relevant för att kunna identifiera vilket förhållande respondenterna har med Göteborg. Detta hjälper oss att urskilja vad invånarna kontra turisterna och de olika åldersgrupperna ser som positivt och negativt i stadsrummet.

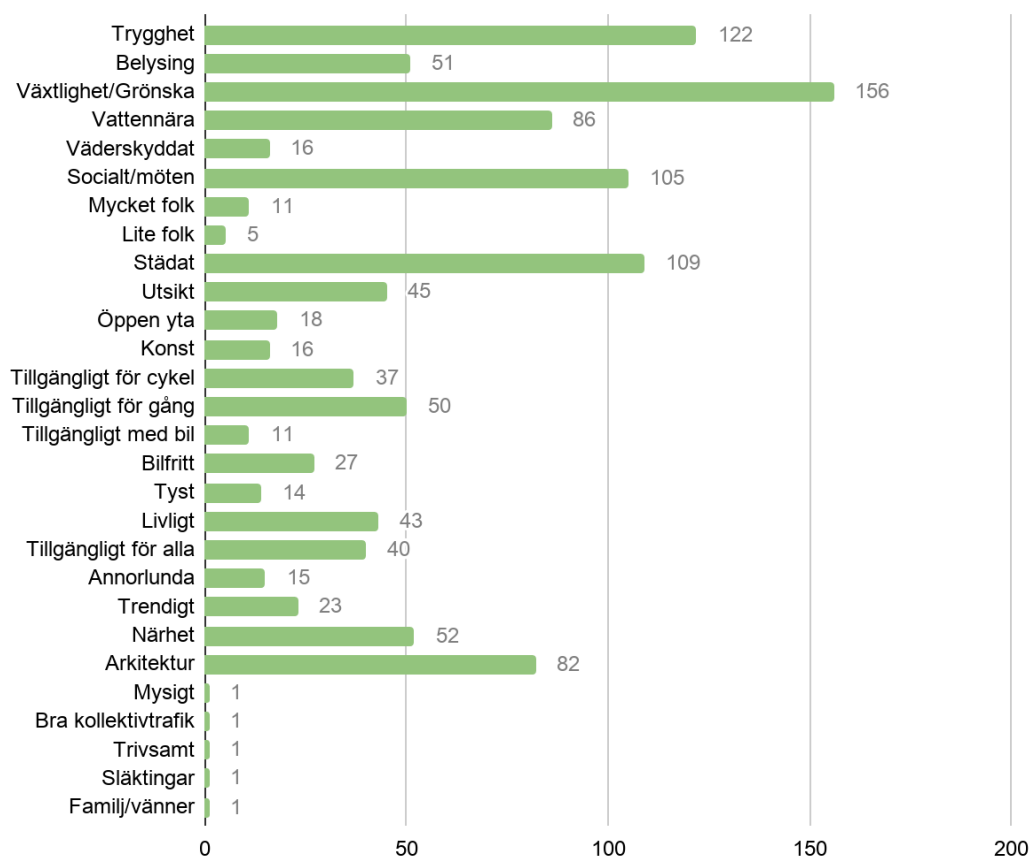
Av de som svarat att de är bosatta utanför Göteborg och besöker staden för turism/shopping eller evenemang har många svarat att deras favoritplatser är centrala shoppinggator, eller nöjesparken Liseberg, men en hel del av respondenterna har även angivit centrala parker och grönområden. De uppskattar möjlighet till lugn och grönska utan att behöva ta sig långt ifrån centrum. Även en stor del av de som är bosatta i Göteborg anger centrala grönområden som deras favoritplatser i staden. Tillsammans med centrala områden med stort shopping- och restaurangutbud utgör naturområden en stor majoritet av båda respondentgruppernas favoritplatser.

Det som kan noteras i vår demografiska undersökning är att det är en relativ jämn spridning mellan könen och att majoriteten av respondenterna är bosatta eller verksamma i Göteborg och kan antas känna till staden väl. Ett önskvärt resultat hade dock varit en större spridning bland de olika åldrarna då åldersgruppen 20–29 år är överrepresenterad.

5. Vilka kvaliteter värdesätter du i den offentliga miljön?

Denna fråga presenteras som en flervalfråga med 23 angivna alternativ. Respondenterna fick välja fem svarsalternativ, men de hade även möjlighet att välja 'Annat' och ge ett eget alternativ. De fem alternativ som ansågs som mest värdefulla i den offentliga miljön var: växtlighet/grönska, trygghet, städat, socialt/möten och arkitektur. Nedan i stapeldiagrammet redovisas alla alternativ och staplar över antal svar de olika alternativen genererat. De fem alternativ som är listade längst ner i diagrammet, under alternativet 'Arkitektur', är de svar som skrivits under 'annat', alltså svar som respondenten skrivit på egen hand.

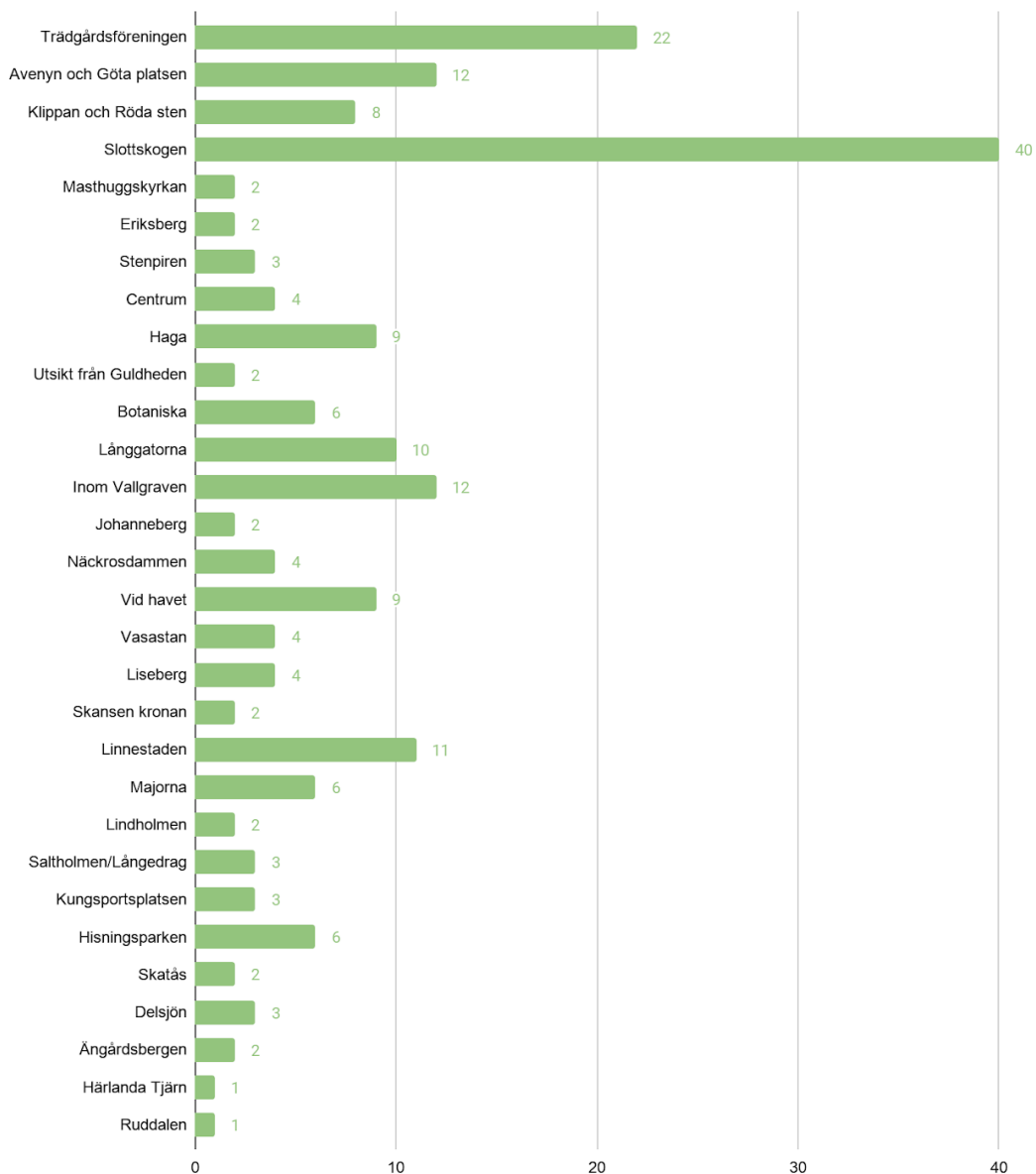
Vilka kvalitéer värdesätter du i den offentliga miljön? (välj fem alternativ)

6. Vilken är din favoritplats i Göteborg (offentlig miljö)?

Detta var en öppen fråga där respondenterna fick skriva fritt vilken deras favoritplats i staden är. Svaren har sorterats och Respondenternas fem favoritplatser är: Slottsskogen, Trädgårdsföreningen, Avenyn/Götaplatsen, Linnéstaden och Inom vallgraven.

Vilken är din favoritplats i Göteborg (offentlig miljö)?

7. Vad gör den platsen speciell?

Som en följdfråga på vilken favoritplats respondenten har i staden ställdes frågan om vad det är som gör den platsen speciell. Svaren hjälpte till att skapa en bild av vilka faktorer som gör att en plats upplevs som attraktiv. De mest förekommande svaren kretsade kring närhet till natur, grönområden och vatten. Vacker arkitektur, möjlighet till aktivitet, ett varierat utbud av verksamheter samt möjlighet för sociala möten och umgänge är även exempel på återkommande svar.

Nedan presenteras ett urval av svar från respondenterna:

“Fantastisk arkitektur, kuperat landskap, blandade semi-offentliga kommersiella verksamheter i området. Genuint.”

“Alla olika människor - barnfamiljer, ungdomar och äldre - som möts på samma plats av samma anledning. Det skapar någon slags gemenskap.”

“Utsikten, och att det känns som att man är helt bortkopplad från stan fast man är mitt i den. Lättillgänglig natur när man behöver pausa från stan.”

“En levande stadsdel som myllrar av folkliv och rörelse och ändå känns trygg och fin.”

“Mysig bakgata/torg med uteserveringar och närhet till butiker. Bilfritt.”

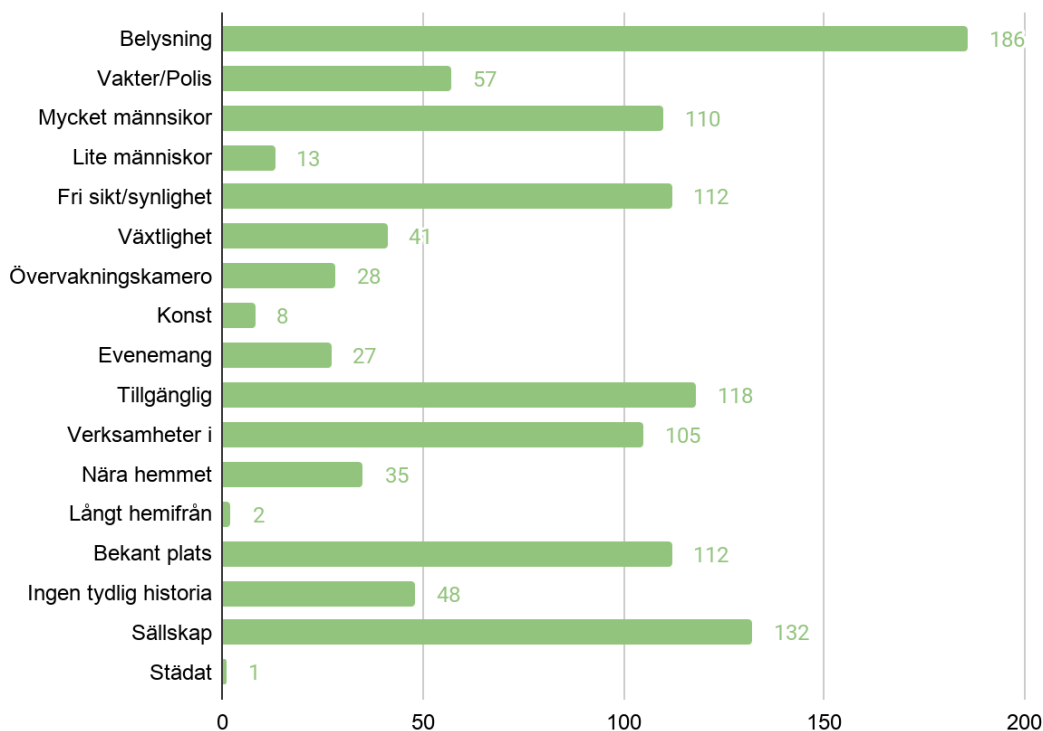
På den tidigare frågan om vilka faktorer som värdesätts mest i staden valdes *växtlighet/grönska* av 67% och var det alternativ som valdes av flest respondenter. Detta i samband med att de två platser som angavs av flest respondenter var *Slottsskogen* och *Trädgårdsföreningen* visar på vikten av att inkorporera grönska och naturkänsla för att skapa en attraktiv plats i staden.

Slottsskogen anses av respondenterna som attraktiv på grund av naturen och att aktiviteten kan anpassas efter årstid allt ifrån ”sparka boll på våren till att sparka höstlöv”, även att det är en närhet till staden, möjlighet att hitta på något som picknick, kolla på djur, volleyboll eller promenader. Men även upplevelsen av alla möten och att det samlas en blandning av folk på platsen.

8. Vad får dig att känna trygghet i den offentliga miljön (välj 5 alternativ)?

I denna fråga fick respondenten välja bland 16 angivna svarsalternativ, men kunde även välja ‘Annat’ om de saknade alternativ. De alternativ som är listade under ”Sällskap” i diagrammet nedan är de tillagda svarsalternativen. De fem svar som respondenterna svarade mest frekvent var: Belysning, Sällskap, Tillgänglig kollektivtrafik, bekant plats och fri sikt/synlighet.

Vad får dig att känna trygghet i den offentliga miljön? (välj fem alternativ)

9. Var i Göteborg gillar du *INTE* att vara och *VARFÖR*?

De svar med mest svarsfrekvens på denna fråga var Nordstan, Brunnsparken, Centralstationen, Avenyn, Backaplan/Hjalmar Brantingsplatsen, Hisingen, Frölunda torg, Järntorget, Korsvägen, men även undangömda platser som bakgator eller parker med döljande växtlighet. Många av platserna är även omnämnda som otrygga på kvällen/natten när det är mörkt och platserna ej är belysta. Andra faktorer som nämndes kring platserna var stora folkmängder, en ovårdad eller stökig plats, höga ljudvolym, oroligt och präglad av brott eller har en tydlig historik av brott. Även känslan av att man inte känner igen sig på platsen uppgavs som en orsak till ett dåligt intryck av en plats.

Värt att notera från dessa svar är att de pekar på att en plats ändrar karaktär när kvällen kommer och mörker faller över platsen. Platsen behöver nödvändigtvis inte vara otrygg på dagen, då enkäten visar på att de otrygga platserna även angetts som svar under frågan om vilka platser respondenterna gillar. En anledning till detta kan vara att platserna under kvällstid avfolkas och att mörkret begränsar siktlinjerna.

Ett gemensamt svar av många respondenter är att många knutpunkter för kollektivtrafiken i Göteborg anses som otrygga. De orsaker respondenterna angivit är att det på dagtid är för mycket folk i rörelse på dessa platser samt att det under kvällstid pågår kriminella aktiviteter, bland annat droghandel.

10. Finns det någon verksamhet eller funktion i det offentliga rummet som du saknar i centrala Göteborg?

Denna fråga ställdes för att undersöka vad de som vistas i staden saknar och vad de önskar se mer av. Detta var en möjlighet för respondenten att själv komma med förslag och kommentera stadens utbud och på så sätt ge oss en bild av vad det finns för luckor i utbudet.

Många har svarat att de inte vet eller tycker att Göteborg är bra som det är. Frågan har dock även resulterat i att det inkommit kreativa och bra förslag över vad respondenterna saknar. Punkterna nedan är ett urval av upprepade svar men även de svar som var kreativa och intresseväckande.

- Fler aktiva mötesplatser, med aktivitet och “nöjesgrejer”.
- Fler grönområden.
- Skyskrapor för att optimera platsen och göra Göteborg till en mer exklusiv stad.
- Mer belysning på platser där det saknas.
- En plats med funktion att ladda mobilen, en kyl/ frysbox.
- Poliser/ nattvandrare.
- Central badplats.
- Bättre kommunikationer.
- Lite mer nudging, roliga miljöer, mer gatukonst.
- Bar/lounge-ställe i naturnära miljö, likt parkerna längs themsen.

“Kan tycka att man inte riktigt tar tillvara på den fantastiska vattentillgång som staden faktiskt besitter. Området kring Göta älv är väldigt industripräglat, fortfarande. Jag är medveten om att hamn- och industriverksamhet m.m. fortfarande förekommer och det är en viktig del i Göteborgs historia, men Göta älv-området skulle trots detta kunna bli mer inbjudande och lättillgängligt. Mer gångstråk, mer parker, mer liv i detta område.”

- respondent

4.2 Resultat av intervjustudie

Intervjustudien bestod av åtta intervjuer med olika sakkunniga inom bland annat fastighetsutveckling, trygghet i stadsmiljö, ljussättning och akustik. De intervjuer som genomförts har haft olika huvudämnen som fokus men kan på ett eller annat sätt relateras till denna studies ledord; *trygghet, tillgänglighet och attraktivitet*.

4.2.1 Trygghet

Något som framkom under både intervjuer, litteraturstudien och enkätundersökningen var att belysning är viktigt för att skapa trygghet. Det är viktigt på vilket sätt en plats belyses för att uppnå den önskade effekten. Under intervjun med en ljusarkitekt betonades vikten av att belysa vertikala ytor för att skapa bättre sikt. Det är inte hur marken belyses som skapar trygghet utan omgivningen och det som ses i ögonhöjd. Vid ljussättning är det även viktigt att tänka på hur skuggor faller, det kan vara ett

effektfullt inslag men kan också skapa mörka platser som skapar en känsla av otrygghet.

Det diskuterades även hur värmen på ljuset hjälper till att skapa en känsla. Varmare ljus, med låg kelvin, skapar en större känsla av trygghet än ett kallt ljus. Under intervjun drogs paralleller till en starkt upplyst fängelsegård och att det kan skapa en känsla av obehag.

Under intervjun med ljusarkitekten betonades även vikten av att ha bestämt platsens användningsområde innan platsen ljussätts, eftersom det vid ljussättning utgår från brukaren, platsens karaktär och vad som ska ske på platsen. Ett exempel som togs upp under intervjun var hur en skatepark kan behöva tydligt ljus i form av strålkastare samtidigt som att det vid en annan verksamhet med en mysig och lugn stämning passar bättre med mjukare ljussättning.

Under en annan intervju med en forskare inom trygghet i stadsmiljön diskuterades att det finns microaspekter som tillsammans skapar uppfattningen av trygghet på en plats, bland annat just belysning, färger, byggnaders utformning eller höjd på fönster. Det är en kombination av många olika aspekter som skapar en helhet och olika förutsättningar kräver olika åtgärder, det finns ingen lista över åtgärder som alltid passar.

I samma intervju lyftes hur flödet av människor på och kring en plats är en viktig aspekt av den upplevda tryggheten. Det gäller att hitta en balans mellan för mycket folk, vilket kan upplevas som rörigt och stimmigt, eller för lite folk vilket kan upplevas som otryggt och utsatt. Den intervjuade underströk även att samtidigt som mycket folk leder till övervakning enligt Jane Jacobs teori kring 'eyes on the street' skapar människor på en plats även förutsättningar för brott. Där det finns människor finns potentiellt stöldgods och en potentiell gärningsperson kan se ett tillfälle att stjäla något. Det går inte att helt förhindra brottslighet med CPTED men det kan komma en bit på vägen.

4.2.2 Tillgänglighet

Begreppet tillgänglighet kan ses utifrån två perspektiv, det fysiska eller det psykiska/upplevda. Tillgänglighet i båda dess bemärkelser diskuterades under intervjuerna.

Utmaningen med det naturliga flödet till och från platsen var något som togs upp på flertalet intervjuer. Den plats som undersöks i detta arbete ligger mellan två större gångstråk, kajen och Gullbergs Strandgata. Den intervjuade fastighetsutvecklaren underströk att människor uppskattar att gå i slingor snarare än att gå fram och tillbaka samma sträcka. Detta gör att platsen under bron måste utformas på ett spektakulärt sätt som får besökare att avvika från gångstråken och besöka platsen under bron. Platsen måste vara en besöksdrivande egen destination som inte förlitar sig på andra verksamheter.

Den psykiska eller upplevda tillgängligheten liknades under en intervju vid ordet 'tillåtande' och känslan av att höra hemma eller vara välkommen på en plats. För att

en plats ska vara tillgänglig ur detta perspektiv bör den attrahera alla stadens olika invånare av olika åldrar, kulturer, socioekonomi och bakgrund. Det är idag en utmaning att hitta en sådan plats i centrala Göteborg.

Något som diskuterades under intervjun med stadsarkitekten var hur temporära platser kan vara ett verktyg för att skapa tillgänglighet. Detta eftersom de oftast inte hunnit präglas av något eller fått en stämpel av vilka typ av personer som vistas där. En temporär användning av en plats kan signalera att den ska användas och brukas. Den kortare tidsperioden kan minska känslan av försiktighet kring platsen och öppna upp för fler olika typer av människor att vilja vistas där.

4.2.3 Attraktivitet

En av intervjuerna var fokuserad bland annat kring hur konst kan vara ett bra verktyg för att skapa attraktivitet och hur konsten inte alltid behöver fylla en funktion mer än att bara vara. Den kan öppna upp för en förbipasserande att stanna upp, observera och ta in platsen. Den intervjuade konstnären berättade att en byggnads design och arkitektur alltid fyller en funktion, om än bara estetiskt, men att addera ett element utan annat syfte kan skapa eftertanke och göra en plats minnesvärd.

Belysning är ett annat verktyg för att skapa attraktivitet. Rätt belysning kan lyfta en plats och vara väldigt effektiv. Den ljusarkitekt som intervjuades berättade om flera tidigare projekt, bland annat kring infrastruktur, där man använt sig av belysning av olika typer och färger för att lyfta olika platser som tidigare uppfattats som oattraktiva.

Något som framkom under intervjun med stadsarkitekten var att det idag saknas bra mötesplatser som inte är kommersiella i centrala Göteborg. Det saknas otvungna mötesplatser där du kan sitta ner och inte behöva betala för att vistas. Ofta är denna typ av plats kombinerad med grönska och natur och tenderar att bli väldigt attraktiva och populära platser.

I intervjun med den konstnärliga ledaren för Rain Gothenburg framhölls vikten av att skapa en plats som tar vara på regnet på ett kreativt sätt. Göteborg är en stad präglad av mycket regn och blåst och väderaspekten är därför viktig att beakta. Trots att platsen under Hisingsbron är delvis väderskyddad kommer högst troligtvis besökarantalet påverkas av vädret. En solig sommardag lockar sannolikt fler personer till kajen och det vattennära läget än en regnig novemberdag.

I intervjun med akustikern sås det att platsen idag har höga ljudnivåer från bron och dess trafik. Detta kan ändras om Hisingsbron är utformad på ett sätt som dämpar vibrationerna. Det är viktigt att en plats har god ljudnivå för att det inte ska bli uttröttande att vistas på platsen eller ansträngande föra samtal. Växtlighet kan till viss grad hjälpa till att dämpa ljud, dels genom addering av mjukare material men även genom att dölja ljuden med sus från träd och vatten. Det fungerar även att addera absorbenter för att dämpa bullret.

Både teorin och enkäterna menar på att grönska är en viktig del i staden för attraktivitet. En intervju genomfördes med en landskapsarkitekt för att skapa en bild av genomförbarheten med att plantera växter under bron. Han lyfte att det är en svår

plats i och med det begränsade solljuset och ett hyfsat hårt klimat, men att med de rätta medlen och tåliga växter kan det bli en blomstrande plats. Landskapsarkitekten nämnde att om det är välarbetade växtbäddar finns det goda förutsättningar för att växterna ska trivas, och det krävs mindre skötsel. Göteborg har bra klimat i växtzonen, vilket gör att det finns många växter som trivs. Dock behövs det anpassas växter kring årstiderna för att skapa levande rabatter även på vintern och det finns bra alternativ på växter som är fina och gröna även på vintern. Landskapsarkitekten hjälpte till att undersöka vilka förutsättningar som ger bäst resultat och vilka växter som är lämpliga på platsen under bron.

4.2.4 Sammanfattning

De huvudaspekter som tagits upp under intervjuerna speglas till stor del av det som återfunnits i teoriavsnittet. Detta eftersom urvalet av vilka som intervjuats har baserats på de mest relevanta aspekterna från litteraturstudien. Intervjuerna har kunnat fungera som en fördjupning inom ämnet för att skapa en bredare förståelse samt kunna rikta dessa teorier till den undersökta platsen och dess förutsättningar.

Flera av de resonemang som lyfts under intervjuerna speglar resultatet från enkätundersökningen och den tidigare forskningen. Återkommande punkter är:

- Belysningens vikt inom både trygghet och attraktivitet.
- Hur viktig rörelse på platsen är för både tryggheten, tillgängligheten och attraktiviteten.
- Vädskydd är den viktiga aspekten inom attraktivitet.
- Konst, arkitektur och andra estetiska medel är viktiga för att uppnå en attraktiv plats.

4.3 Inspirationsobjekt

Nedan följer ett antal platser och verksamheter med på något sätt liknande förutsättningar som den under Hisingsbron. Dessa platser har verkat som inspiration utifrån hur de lyckats skapa värde för platsen. Fördelar och nackdelar utifrån trygghet, tillgänglighet och attraktivitet för varje plats utvärderas.

Rålis skatepark - Stockholm

Under Lilla Västerbron i Rålambshovsparken, Stockholm, finns en 1400 kvadratmeter skatepark. Parken verkställdes 2010 och har en blandning av olika skateelement (Skatespot, 2020).

Bild 2: Skateparken under Västerbron, Rålambshovsparken, Stockholm. Författarnas egen bild.

Bild 3: Förråd till skateskolans utrustning, författarnas egna bild.

SWOT-analys	
<p>Strength:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktivitet • Bra utnyttjat område • Tryggt pga strålkastare • Skapar möten 	<p>Weakness:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Smalt segment • Kan vara högljutt • Otrygg senare på kvällen
<p>Opportunity:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Addera funktion som lockar fler segment 	<p>Threat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skapas en viss exkluderande kultur på platsen

Modell 5 SWOT-analys över Skateparken i Rålambshovsparken i Stockholm. Författarnas egen illustration.

Detta är en bra utformning för att uppmana till aktivitet och attraherar en yngre åldersgrupp ut i parkerna. Det bryter även av omgivande park som annars attraherar en äldre publik. För att skapa en blandning mellan åldrarna skulle en boulebana eller liknande kunna finnas i anslutning till platsen. Stilen med de hårda ytorna och mycket betong lämpar sig bra för skateparken och utformningen av skateparken följer brons utformning på ett naturligt sätt.

Tryggheten på platsen varierar över dygnet. Under dagtid när familjer och barn är en stor målgrupp upplevs platsen som trygg, men under kvällstid är platsen mer öde och inte lika trygg. Att platsen är väl upplyst även under kvällstid minskar möjligheten till annan dold aktivitet än att åka skateboard att ske på platsen, och ökar därmed tryggheten.

Kristallkrona -Vancouver

Under Granville Street Bridge i Vancouver, Kanada har staden installerat en lysande och snurrande kristallkrona som är uppkallad till "Spinning Chandelier". Kristallkronan har ett dagligt schema och vid klockan 12.00, 16:00 och 21.00 sänks den ner mot gatan och snurrar i fyra minuter, för att därefter sakta höjas tillbaka upp. Den kostade 5 miljoner dollar och är 7,7 meter hög och 4,2 meter bred. Kristallkronan lockar många besökare, både turister och stadens invånare. Den installerades inom ett initiativ för att bidra med mer konst till Vancouvers gator (MacPherson, 2019).

Det som kan vara av fördel med en kristallkrona är att det bidrar till en unik och attraktiv upplevelse, vilket kommer att krävas även under Hisingsbron för att locka folk dit. Det är även fördelaktigt för turismen och liknande konstverk lockar nyfikna besökare. Det kan även kombineras med annan verksamhet då kronan bara tar upp plats i luftrummet.

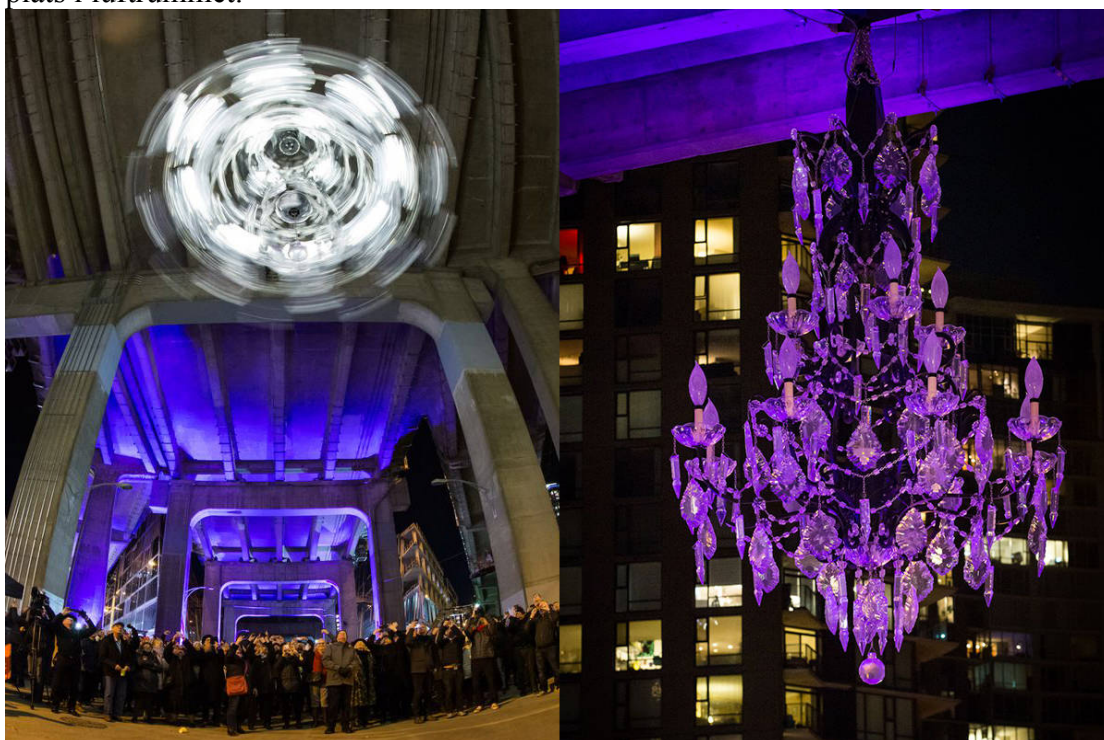

Bild 4 Den snurrande kristallkronan i Vancouver (BC Local News, 2019).

SWOT-analys	
Strength: <ul style="list-style-type: none"> • Spektakulärt • Lockar folk till platsen 	Weakness: <ul style="list-style-type: none"> • Dyr
Opportunity: <ul style="list-style-type: none"> • Turism • Fortsätta att utveckla platsen 	Threat: <ul style="list-style-type: none"> • Vandalism • biltrafik

Modell 6: SWOT-analys över den snurrande kristallkronan i Vancouver. Författarnas egen illustration.

Charlie's beach - Berlin

I centrala Berlin ligger Charlie's beach; en över 1500 kvadratmeter stor sandstrand med sittplatser, restauranger, barer och foodtrucks (Visit Berlin, U.Å). Här hålls evenemang som bland annat utebio och visning av större fotbollsmatcher. Charlie's beach är väldigt populärt bland både stadens invånare och turister. Trots platsens centrala läge är stämningen väldigt avslappnad och inbjudande.

Charlies beach har lyckats med att skapa en inbjudande och tillgänglig atmosfär samtidigt som det är en unik, spännande och attraktiv plats, vilket kan verka som inspiration för platsen under Hisingsbron. Tillgängligheten och attraktiviteten bottenar i det föränderliga utbudet av bar, mat, bio, fotbollsmatcher eller bara en plats att umgås. Men att det ändå är en kravlös plats som passar många åldersgrupper.

Bild 5 Charlies beach (Charlies beach. 2020).

SWOT-analys	
Strength: <ul style="list-style-type: none"> • Tillgängligt • Omväxlande funktion • Till för alla	Weakness: <ul style="list-style-type: none"> • Verksam en del av året
Opportunity: <ul style="list-style-type: none"> • En unik, spännande plats	Threat: <ul style="list-style-type: none"> • Väder

Modell 7 SWOT-analys över Charlies beach i Berlin. Författarnas egen illustration.

Huset Under bron/Trädgården -Stockholm

Under Skanstullsbron finns Huset Under Bron. Ägarna fann platsen öde och såg visionen att skapa en "konst och klubbarena" som ett kulturcentrum med nattliv. Huset Under Bron innehåller flertalet verksamheter, bland annat nattklubbarna Trädgården och Under bron, Radio, konsthallen Verket, restaurang Växthuset, festivalen Yard och Under Bron recordings. Det finns ett brett utbud av bar, mat, underhållning, event, konferens (Huset under bron, U.Å).

Bild 6 Huset under bron's nattklubb Trädgården (Trädgården, facebook, 2019).

SWOT-analys	
Strength: <ul style="list-style-type: none"> • Kulturarena • Stort utbud	Weakness: <ul style="list-style-type: none"> • En viss målgrupp
Opportunity: <ul style="list-style-type: none"> • Möjlighet att bredda målgruppen	Threat: <ul style="list-style-type: none"> • Väder

Modell 8 SWOT-analys över verksamheten vid Husets under bron i Stockholm. Författarnas egen illustration.

Röda sten - Göteborg

Under Älvsborgsbron finns området Röda sten. I byggnaden under bron finns en konsthall med restaurang, vilket lockar många besökare dels genom det naturliga flödet av människor vid promenadstråket men även besökare som specifikt vill komma till konsthallen. Röda Sten där har satsat på konst och kultur blandat med matupplevelse och skatepark. Genom Röda Stens fina placering med utsikt mot älven, skärgården, Älvsborgs Fästning och industrier och skapas en spännande plats (RSK, 2020).

Röda sten har rörelse under dagtid därav känns platsen trygg. På kvällen när det inte är lika mycket folk på platsen upplevs platsen inte lika trygg. Tillgänglighet är okej,

det finns goda gång- och cykelmöjligheter, plats för vila längs kajen och känns öppet. Men det är svårare att ta sig till platsen om man inte utgår från närområdet. Det som saknas är fler destinationsmål som till exempel en lekpark, boulebana, mer kultur eller liknande som sätter platsen på kartan.

Bild 7 Röda Stens konsthall och Älvsborgsbron i Göteborg, Författarnas egen bild.

SWOT-analys	
<p>Strength:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nära havet • Bra innehåll • Attraktiv plats nära havet 	<p>Weakness:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dålig kommunikation • Otillgänglig • Läskigt på kvällen pga öde och systembolag i närheten • Otrygg
<p>Opportunity:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stora ytor som kan utvecklas • Bättre kommunikationer 	<p>Threat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Platsen som utvecklas under nya Hisingsbron

Modell 9 SWOT-analys över Röda Sten i Göteborg. Författarnas egen illustration.

4.4 Konceptförslag

I detta avsnitt följer ett konceptförslag som ska uppfylla en trygg, tillgänglig och attraktiv plats. Platsens koncept baseras på tidigare forskning, resultat från enkätundersökning och intervjustudie, inspirationsprojekt samt platsens förutsättningar.

4.4.1 Platsens förutsättningar

Som tidigare nämnt är platsen placerad i Lilla Bommen, Göteborg, under den nya Hisingsbron. Från marken upp till bron kommer det att vara 10–13 meter. Platsen kommer att vara i mitten av ett nytt område omringad av nybyggda byggnader, bland annat Kromet och Platinan. Det vinnande förslaget för Kromet kommer ha en spännande utformning med annorlunda former där bottenvåningen kommer till stor del bestå av glas. Detta kommer gynna platsen under bron i och med den ökade sikten och naturliga övervakningen från människorna i byggnaden (Jacobs, 1962). Den planerade verksamheten i Kromets bottenvåning med sikt över platsen är i dagsläget planerat för teater, vilket lockar personer till platsen efter kontorstid och kommer gynna områdets trygghet och attraktivitet (Boverket, 2010)

Det är viktigt att platsens utbud inte konkurrerar med resterande områdes utbud. Området Lilla Bommen ska ses som en helhet och platsen under Hisingsbron ska samspela, inte bara med de direkt intilliggande byggnaderna, men även med området i stort. Vasakronans ambition är att Lilla Bommen ska fungera som en förlängning av centrumkärnan, snarare än att konkurrera ut den (Vasakronan, 2019).

Eftersom området kommer utvecklas och förändras under en längre tid kommer platsens förutsättningar förändras i förhållande till omgivningen. De närmsta åren kommer området att präglas av byggnation vilket kommer att påverka platsens fysiska tillgänglighet. När utvecklingen av området står färdigt kommer bostäder, kontor och kommersiella verksamheter vara betydligt mer utbredd och skapa helt nya förutsättningar för platsen utifrån flödet av människor i området. För att möta denna förändring kan användning av temporära verksamheter fungera som ett verktyg.

Nedan följer en SWOT-analys över platsens styrkor, möjligheter, svagheter och hot. Detta hjälper till att lokalisera de potentiella fällorna platsen har men även möjligheter och hur dessa kan väga upp varandra för att uppfylla platsens mål om att bli trygg, tillgänglig och attraktiv. De olika tillvägagångssätten följer nedan i konceptet.

SWOT-analys	
<p>Strength:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vattennära • Annorlunda plats • Centralt • Vädskydd • Västlänkens uppgångar riktade mot Lilla Bommen 	<p>Weakness:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potentiellt otruggt • Oljud från trafik • Blåsig • Icke etablerad plats • Undangömd plats • Fördomar om platsen sen innan
<p>Opportunity:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Flöde av besökare • Utvecklingspotential • Attraktiv plats • Trygg • Tillgänglig • Spännande • Nytt • Media 	<p>Threat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klimatet, Havsnivå som höjs • Myndighetsbestämmelser • Potentiellt tillhåll för handel av droger • Röda Sten • Omgivande platser som också är spännande

Modell 10 SWOT-analys över platsen under den nya Hisingsbron i Göteborg. Författarnas egen illustration.

4.4.2 Platsens utformning

Göteborg har en flera hundra år lång historia och tydlig identitet som hamnstad (Göteborgs hamn, U.Å.). Platsen under Hisingsbron i Lilla Bommen ligger i nära anslutning till älven och ett havs- och vattentema kan förstärka vattnets närvaro. En stor del av respondenterna angav i enkätundersökningen ”vattennära” som en kvalitet de värdesätter. Vasakronan har även uttryckt idéer om att det vattennära kajstråket, som sträcker sig från Operan bort mot Gullbergsvass, bland annat ska innehålla fiskrestauranger och det som är typiskt göteborgskt (Vasakronan, 2019). Detta skulle kunna leda till ett sammanhållande tema längs kajens fasader och verksamheter. Konceptet utgår därför från ett havs- och vattentema som ska förstärka platsens identitet och verka som en hyllning till Göteborg.

Bild 8, Vy över Göta älvbron, Läppstiftet och Lilla Bommen (Mämmelä, 2015).

Den tidigare forskningen har visat på att grönska har effekt på hur trygg och attraktiv en plats upplevs (Boverket, 2019b). Vid grönska och trygghet är det viktigt att tänka på att växtligheten är välskött och väl utplacerad för att inte bidra med gömställen, hindra sikten och skapa otrygghet (Boverket, 2019). Växtligheten på platsen under bron bör därför vara utformad med mestadels lägre växtlighet för att skapa fri sikt. Detta går även i linje med temat för konceptet och kan skapa en känsla av ett hav med hjälp av växter med böljande och vågiga former i olika blå nyanser. Som Boverket nämnt är grönska i staden även en källa till andra goda egenskaper som biologisk mångfald, mötesplatser, ger återhämtning för människor i stadens myller och anses som attraktivt (Boverket, 2019b). I bilaga 1 följer exempel på växter som landskapsarkitekten utvecklade för att passa på platsen. Både ur synpunkt att växterna ska trivas, passande till konceptet och addera värden för platsen.

Litteraturstudien stödjer att grönska och natur ökar attraktiviteten i staden (Boverket, 2019b). Enkätundersökningen visar på tydliga resultat att växtlighet och grönska är faktorer som värdesätts högt i stadsmiljön och de mest nämnda favoritplatserna bland respondenterna var parker och grönområden. Konceptförslaget baseras därför till stor del på att skapa ett intressant och naturskönt område för att skapa attraktivitet på platsen. En utformning med grönska och växter under bron går dessutom i linje med den intilliggande planerade byggnaden 'Kromet', vars utformning innehåller träd och växtlighet.

För att platsen ska vara attraktiv året om är det viktigt att hitta ett utbud av växter som trivs relativt skuggigt och en växtkombination som fungerar under alla årstider. När det är ett tufft och kallt klimat på vintern kan komplement som ljus eller konst väga upp den kalare växtligheten. Dock planeras det även för växter som är vintergröna. Växter kan även agera som skydd mot vinden och skapa ett behagligare klimat (Gehl, 2006).

Ett viktigt tillbehör som ökar tillgängligheten är bänkar som tillåter vila under promenaden längs kajstråket. Det skapar en möjlighet för besökaren att njuta av omgivningen, utsikten, lunchen eller kolla på folk som är i rörelse. Genom att placera bänkar och uppmana till att stanna i området bidrar det till en ökad trygghet, i och med fler ögon på platsen och därmed mer naturlig övervakning (Jacobs, 1962). Att möjliggöra för vila och sittplatser kan även vara ett sätt att öka tillgängligheten för bland annat äldre att vistas på platsen. Platsens är skyddad från regn och möjliggör för att vistas i natur fin utemiljö även vid dåligt väder (Gehl, 2006). Genom att öka möjligheten att stanna på platsen kan det skapas en tillgänglighet likt Charlies Beach som verkar inbjudande för en blandning av stadens invånare men även turister.

För att tillgängligheten och tryggheten ska förstärkas bör en avdelare mot bilvägen komma på plats för att barn inte ska springa ut i gatan samt hindra bilarna från att göra intrång i stadsrummet. Tidigare forskning kring tillgänglighet har visat på att avskildhet från biltrafik och andra fysiska faror ökar tillgängligheten. Även att införa en lägre hastighet på biltrafiken skapar en tillgängligare och tryggare plats (Gehl, 2006).

Bild 9 Förslag på bänk (City möbler ab, U.Å.)

Bild 10 Förslag på avskiljare mot biltrafiken. Författarnas egen bild.

Resultatet av enkätundersökning, intervju- och litteraturstudien har visat på att belysning och konst återkommer som viktiga faktorer inom trygghet och attraktivitet. Belysning och konst kan signalera att platsen är tagen i anspråk och därmed hålla undan potentiell förstörelse av platsen (Boverket, 2010). Hur en plats ljussatts bidrar till att tillgängliggöra platsen genom att markera och bjuda in besökare och samtidigt skapa förståelse för platsens användning. Som Gordon Cullen nämnde under rubriken estetiska kvaliteter kan konst, ljussättning eller andra estetiska hjälpmedel ge upphov till “the sense of a place” och lyfta platsens uttryck till att vara en attraktiv plats att vistas på.

För att skapa trygghet och samtidigt lyfta platsen estetik ska detaljer som pelare och annan konstruktion under bron belysas på ett kreativt sätt. Väggen eller taket kommer att prydas med ljusspel som projicerar antingen fiskstim eller vattenreflektioner för att följa temat kring hav och vatten. Ljusspelet är till för att locka besökare till platsen även under kvällstid eftersom effekten av ljusspelet blir större när solen gått ner. Vilket aktiverar platsen och skapar rörelse som leder till trygghet (Boverket, 2019a). Den nya Hisingsbron i helhet planeras vara upplyst på ett effektfullt sätt och detta kommer att passa bra ihop med ljusspelet på platsen även under bron.

Bild 11 Inspirationsbild över hur ljuset på platsen skulle kunna utformas (Interfacestudios, U.Å.).

Konst- och ljusinstallationer kan verka som attraktion för människor att besöka och upptäcka en plats (Gehl, 2006). Platsen under Hisingsbron kräver en upplevelse som lyfter platsen och gör den till en destination för hela stadens invånare och inte bara de som passerar eller vistas i området. Tanken med konsten och den effektfulla belysningen är att skapa en känsla av att det är värt en omväg för att uppleva platsen. Idén är att fortsätta med havstemat som knyter samman platsen med kajen och staden som helhet där ljus, konst, och regn kombineras för att med enkla medel skapa en intressant gestaltning som genererar värden till tryggheten, tillgängligheten och attraktiviteten. Dessa installationer kan jämföras med inspirationsobjektet kristallkronan i Vancouver som ses som en attraktion och upplevelse i staden, men även konsthallen vid Röda sten som lockar besökare.

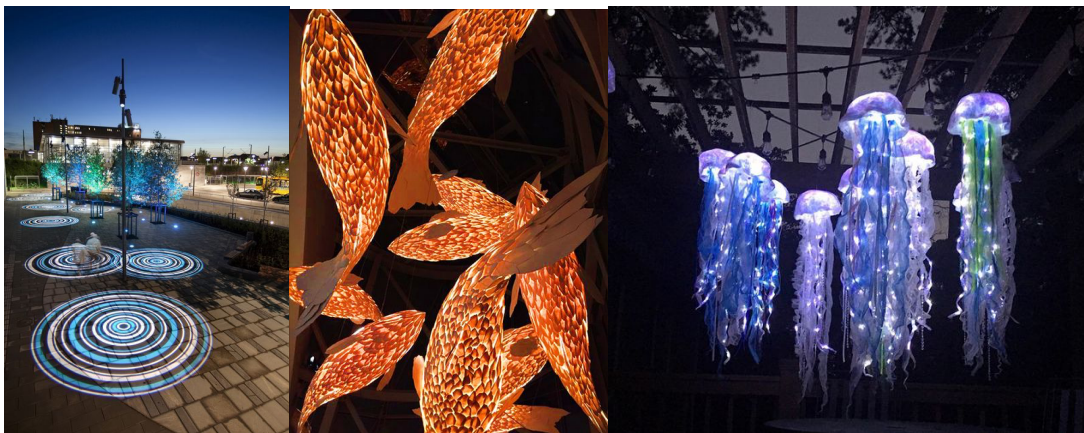

Bild 12 Visualisering av armatur med intressant uttryck (Urban light space, U.Å.).

Bild 13 Fiskar som armatur (Pinterest, U.Å.).

Bild 14 Maneter som armatur (Etsy, U.Å.).

4.4.3 Verksamhet och aktivitet

Under intervjustudien lyftes hur Göteborg saknar otvungna, icke kommersiella platser där människor kan vistas utan att spendera pengar. Tanken med den särskilda utformningen av platsen är att den ska fylla rollen av att vara en intressant, icke kommersiell plats att vistas på. Däremot visar svaren från enkätundersökningen på att det finns en stor uppskattning av att ha möjlighet att besöka ett varierat utbud av verksamheter. Konceptförslaget utgår därför från en kombination av en plats öppen för allmänheten att vistas utan premissen att behöva spendera pengar, samtidigt som viss varierande verksamhet finns för att skapa en dynamisk plats som kan locka fler besökare.

Konceptförslaget innehåller en verksamhet som erbjuder lunchalternativ. Detta förslagsvis i form av en foodtruck som öppnar upp möjligheten för förändring och snabb expansion till följd av efterfrågan. Temporära verksamheter diskuterades i intervjustudien som ett sätt att öka den upplevda tillgängligheten på en plats. Tanken är att även maten som serveras ska influeras av havstemat som exempelvis fish and chips eller fish tacos. Foodtrucken är menat att fungera som en ytterligare attraktion till platsen över både lunch- och middagstid. Ett utbud av glass eller kaffe för att komplettera matutbudet kan fungera för att locka folk dit över fler av dygnets timmar.

Bild 15 Inspirationsbild över hur foodtrucken skulle kunna se ut (Wallpaper, U.Å.).

Rain Gothenburg är en satsning från Göteborgs Stads sida för att bli 'världens bästa stad när det regnar' (Göteborgs Stad, 2019b). Detta genom att utnyttja regnet på ett sätt som vänder uppfattningen av regnet till något positivt. Tidigare projekt innefattar en regnlekplats där vattnet tas till vara för lek och aktivitet för barn. Temat för platsen under bron är hav och vatten och skulle på ett naturligt sätt kunna inkorporera vatten och lek genom hitta spännande lösningar på hur vattnet kan nå marken från bron. En plats för barn och lek skulle komplettera platsens övriga utformning och verksamhet och öka tillgängligheten för de yngre åldersgrupperna.

Bild 16 Bild över hur vattnet kan föras från bron till mark genom rännor (Bröskamp, 2017)

Bild 17 Inspirationsbild över hur vattenkonsten skulle kunna utformas (liquidlight, U.Å.).

Bild 18 Inspirationsbild över hur vattenkonsten skulle kunna utformas (Wikipedia, U.Å.).

Talanger och eldsjälur som bjuder på uppträdande och händelser i staden bidrar till den sociala hållbarheten och för att locka större samlingar människor till platsen genom att skapa attraktivitet (Olsson, 2000). För att skapa spontana händelser på platsen bör det uppmuntras till gatamusik, dansuppträdande eller liknande genom att det lättare kan sökas tillstånd eller ett finnas ett enkelt bokningssystem. I dagsläget är det tillåtet att spela musik och uppträda på gatorna i max en timma mellan 11–15 (Göteborg Stad, 2020). Målet med att uppmuntra till händelser i gaturummet är att skapa folkliv och attraktivitet. Detta skapar en känsla av att vara där det händer som även är toppen av Platslows pyramid, att vistas i händelsernas centrum (Kairo Future, 2015).

Genom att samplanera platsen med den omkringliggande bebyggelsen kan platsen bli aktiv på flera av dygnets timmar (Boverket, 2010). Detta kan ske med hjälp av de omkringliggande verksamheternas levande bottenvåningar eller en färje- eller busshållplats i närheten av platsen. Det är även viktigt att stråket vid kajen blir attraktivt och att trapporna ner från bron används väl.

Att ha viss verksamhet på platsen redan från start kan verka som ett sätt att etablera platsen tidigt och definiera det sociala rummet (Olsson, 2000). I och med den stora förändring som kommer att ske i området förändras förutsättningarna för platsen vilket kan leda till andra bättre lämpade verksamheter på platsen under bron. I framtiden kan platsen utvecklas och användas till funktioner som saknas i det nyetablerade området. De viktiga och största händelserna i området gestaltas nedan i en tidsaxel med förklaring om hur platsen under bron kan utvecklas över tid. Förslag på vidareutveckling är en inglasning med verksamheter som till exempel sportaktiviteter som yoga, pingis eller gym. Verksamheter som får en unik och attraktiv plats precis vid älven och ger även en inblick och attraktion i stadsrummet genom glaset (Gehl, 2006). Eller om behovet ökar i området för en mataffär, butik eller förskola är detta en alternativ plats där verksamheten kan utvecklas. Platsen skulle även kunna ses som en buffert ifall det är en funktion i stadsdelen som saknas och förbättra levnadsstandarden för invånarna i stadsdelen (Andersson, 2019). Byggnaderna som ligger direkt anslutna till bron är planerade med levande bottenvåningar. Dessa verksamheter kan ges mer utrymme och som Sören Olsson skrev har verksamheten växt ut på gatan och etablerat ett rikare stadsliv och öka cityoffentligheten (Olsson, 2000). Kromet som är planerad med teater i bottenvåningen skulle kanske gynnas av en loungeyta med spännande karaktär i och med placeringen under Hisningsbron.

4.4.4 Resultat av konceptförslag

Konceptet bygger på att med en intressant utformning ta vara på de element som gör platsen unik och på det sättet skapa attraktion. Samtidigt ska utformningen med hjälp av växter, ljussättning och inslag av konst fungera för att öka tryggheten genom att visa att platsen är tagen i anspråk, öka flödet av människor till platsen och möjliggöra fri sikt. Grönska, konst och ljussättning har även visats öka attraktiviteten på en offentlig plats. Tillgänglighet ska uppnås genom avlägsnande av fysiska barriärer, möjlighet till vila samt ett utbud av verksamhet och aktiviteter som lockar en bred publik.

Utformningen spelar en viktig roll för att på ett enkelt sätt skapa ett intresse av platsen och uppfylla vissa faktorer som skapar trygghet, tillgänglighet och attraktivitet. Verksamheten menar att skapa ett ytterligare flöde till platsen och samtidigt se till att det finns naturlig övervakning på platsen över dygnets timmar.

Mätverktyget *Twelve urban quality criteria* skapat av Gehl Architects har använts för att utvärdera konceptförslaget. Nedan följer utvärderingen över platsen markerat i grön text:

TWELVE URBAN QUALITY CRITERIA

LOCATION: Lilla Bommen, Området under den nya Hisingsbron

3 = YES
2 = IN BETWEEN
1 = NO

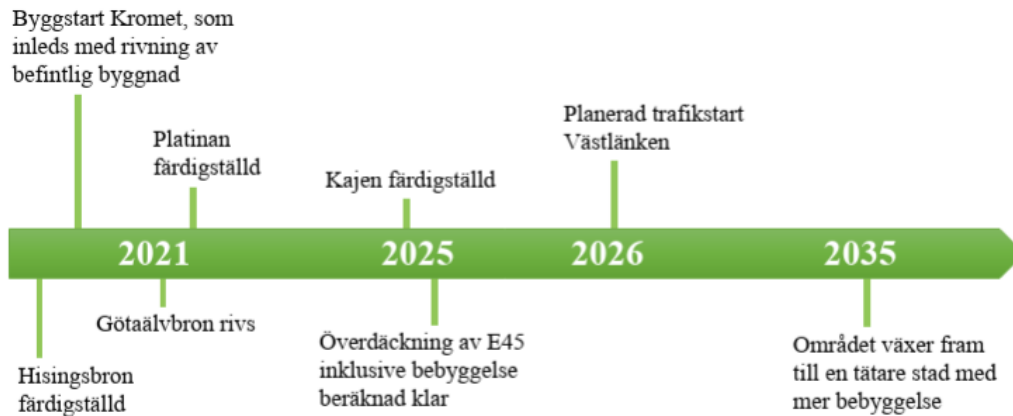
	Protection	Comfort	Enjoyment
	<p>Protection against traffic and accidents. Do groups across age and ability experience traffic safety in the public space? Can one safely bike and walk without fear of being hit by a driver?</p> <p>3, Genom placering av stenmur mot bilvägen, och avdelning av gångbana och cykelbana.</p>	<p>Options for mobility. Is this space accessible? Are there physical elements that might limit or enhance personal mobility in the forms of walking, using of a wheelchair, or pushing a stroller? Is it evident how to move through the space without having to take an illogical detour?</p> <p>3, Ja platsen är tillgänglig för alla. Platt markbeläggning.</p>	<p>Scale. Is the public space and the building that surrounds it at a human scale? If people are at the edges of the space, can we still relate to them as people or are they lost in their surroundings?</p> <p>3, Platsen kommer att omringas av höga byggnader men för att platsen ligger under bron kommer proportionerna skalas ner. Det som istället behövs ta i beaktning är att platsen inte känns instängd. Även att platsen är riktad ut mot älven hjälper att skala ner omgivningen</p>
	<p>Protection against harm by others. Is the public space perceived to be safe both day and night? Are there people and activities at all hours of the day because the area has, for example, both residents and offices? Does the lighting provide safety at night as well as a good atmosphere?</p> <p>3, Genom de närliggande byggnaderna som har verksamheter runt dygnet plus att platsen får ljusinstallationer som lockar till platsen när det är mörkt. Det är god uppsikt över platsen</p>	<p>Options for seeing. Are seating options placed so there are interesting things to look at?</p> <p>3, De ska placeras med utsikt över vattnet, planteringarna, ljusanordningarna och kunna spana på människorna som passerar eller båtarna.</p>	<p>Opportunities to enjoy the positive aspects of climate. Are local climatic aspects such as wind and sun taken into account? Are there varied conditions for spending time in public spaces at different times of year? With this in mind, where are the seating options placed? Are they located entirely in the shadows or the sun? And how are they oriented/ placed in relation to wind? Are they protected?</p> <p>3, Vinden kommer att undvikas genom högre växtlighet och skydd mellan byggnader. Bron blir skydd för regnet. Det som är svårt är att få in solljus på platsen men det kommer vägas upp med belysning.</p>
	<p>Options to stand and linger. Does the place have features you can stay and lean on, like a façade that invites one to spend time next to it, a bus stop, a bench, a tree, or a small ledge or niche?</p> <p>3, Det kommer att finnas pelare, väggar dock med obestämd funktion.</p>	<p>Options for talking and listening/ hearing. Is it possible to have a conversation here? Is it evident that you have the option to sit together and have a conversation?</p> <p>3, Det som behövs utvärderas är ljudnivån från trafik och eko. Men målet är att det ska vara god samtalsnivå.</p>	<p>Experience of aesthetic qualities and positive sensory experiences. Is the public space beautiful? Is it evident that there is good design both in terms of how things are shaped, as well as their durability?</p> <p>3, Det är detta som kommer vara platsens viktigaste punkt. Genom havstema med växter i böljande former med spännande belysning och ljusspel. Växterna är anpassade för att vara okej vintertid med. Men då är det framförallt ljuset och regnkonsten som gör entré.</p>
	<p>Protection against unpleasant sensory experience. Are there noises, dust, smells, or other pollution? Does the public space function well when it's windy? Is there shelter from strong sun, rain, or minor flooding?</p> <p>3, Platsen är skyddad från regn som sol, och genom höjda växter skyddas platsen från vind. Vid mycket regn finns det regnrabatter som tar hand om dagvatten. ett minus är platsen akustik men det kan vid utvärdering återgäldas med absorberer.</p>	<p>Options for sitting. Are there good primary seating options such as benches or chairs? Or is there only secondary seating such as a stair, seat wall, or the edge of a fountain? Are there adequate non-commercial seating options so that sitting does not require spending money?</p> <p>3, Det planeras för bänkar och stolar. Som man inte behöver köpa något för att använda.</p>	<p>Options for play, exercise, and activities. Are there options to be active at multiple times of the day and year?</p> <p>3, Det är en bra promenaddestination och platsens yta är begränsad därav inte allt för mycket aktivitet på platsen.</p>

3

Modell 11 En utvärdering av platsen under bron med hjälp av 'Twelve urban quality criteria' (Gehl Architects, 2020).

4.4.5 Tidsaspekten

Nedan följer en tidslinje över det som kommer hända på Lilla bommen den närmaste tiden och hur detta kommer att ha inverkan och påverka området under den nya Hisingsbron.

Förtattarnas egna illustration

2021

Hisingsbron färdigställd

Samtidigt som platsen och konceptet tar form sker utvecklingen av det resterande området parallellt. Startskottet för platsen under bron är när den nya Hisingsbron är färdigställd. Det skapar förutsättningarna för den plats som rapporten utgår ifrån och planeras efter. De delar från konceptet som kan appliceras på platsen i detta skede är belysningen som kan bidra med en upplevelse men även genom att skapa det första steget mot en trygg plats. I tidiga skeden är det en möjlighet att använda platsen som en test-arena för kommande innehåll och utbud i området. Att visa allmänheten vad som ska komma att ske, och testa av det.

Byggstart Kromet

Kromet ligger i direkt anslutning till den nya bron och området under bron. Detta är kritiskt för platsen då den ligger precis bredvid den befintliga byggnaden som ska rivas och kommer göra att platsens attraktivitet och tillgänglighet minskar. Det som dock är positivt är att arbetsplatsen kommer att vara bemannad och det kommer skapa en naturlig övervakning över området, vilket kan bidra med en viss trygghet.

Platinan färdigställd

Det kommer bidra med naturliga flöden kring platsen i och med kontoren och hotellet som tar plats i byggnaden. Det kommer generera en vidareutvecklad trygghet genom eyes on the street och känslan av att vara bland folk.

Göta Älvbron rivs

Detta är också ett kritiskt moment för platsen under bron då arbetet kommer ske nära platsen och utgöra en barriär för att nå platsen vilket påverkar tillgängligheten. Nu skulle det passa att utforma och bygga konceptet på platsen för att det ska vara klart när kajen färdigställs.

2025

Kajen färdigställs

Nu ska även platsen som föreslås i konceptet vara färdigutvecklad och etablerad. När kajen är klar kommer det att finnas naturliga stråk. Det är nu platsen kan locka förbipasserande att besöka platsen och att det närmast omkring är färdigställt för att

det ska bli ett lugn på platsen. Med de åtgärder som gjorts på platsen borde de nu kunna uppfylla målen om att vara en trygg, tillgänglig och attraktiv plats. Nu kan skapas ett event för att inviga platsen och området för att skapa en händelse på platsen som sätter den på kartan. Detta kan även vara en bra tidpunkt att sprida information om vad som gäller på platsen och skapa rutiner genom sociala medier dedikerat till platsen under bron där de som har foodtrucks kan informera om öppettider eller om det är något uppträdande som sker. Informationen bör även spridas på turistsidor för att visa på att detta är en sevärd plats.

Överdäckning av E45 inklusive bebyggelse beräknad klar

Detta kommer att addera trygghet i och med en enklare färdväg till platsen utan att behöva passera en mängd bilvägar. Men även att tillgängligheten förstärks då barriärer tas bort och det blir lättare att nå Lilla Bommen. Dessutom kommer staden att sammanlänkas med Lilla bommen bli en förlängning av staden, vilket kommer att skapa större flöden från innerstaden.

2026

Planerad trafikstart Västlänken

Detta kommer att hjälpa platsen att befolkas, då uppgångarna är riktade mot Lilla Bommen. Även bidra med en större turism när platsen kommer att vara mer lättillgänglig för de som kommer med tåg.

2035

Området växer fram till en tätare stad med mer bebyggelse

Det nyutvecklade området har nu växt fram med bland annat fler bostäder, kontor och verksamheter. Detta kommer att skapa en högre befolkningsgrad och besökare på platsen vilket är positivt för trygghet, tillgänglighet och attraktivitet. Platsen borde utvärderas för att undersöka om konceptet fått det resultat som önskat och platsen blivit trygg, tillgänglig och attraktiv.

4.4.6 Genomförbarhet

Genomförandet av konceptförslaget kräver relativt små medel och har stor genomförbarhet. Vissa punkter måste dock klargöras för att kunna verkställa konceptet.

Det krävs finansiering för att kunna genomföra utformningen av platsen. De initiala kostnaderna består av växter, belysning, konst och etablering av gångvägar. Dessa insatser kommer skapa stora andra värden i form av ökad trygghet, tillgänglighet, attraktivitet, social hållbarhet och ökat värde för stadens medborgare (Boverket, 2010). Satsningen på platsen kan dessutom falla under jubileumssatsningen i och med temat och hyllningen till Göteborg som hamnstad. Det finns även bidrag att söka för projekt med konst (Göteborg Stad, UÅ)

De kostnader verksamheten som etableras på platsen står för kommer täckas av hyran. Food trucken kommer generera inkomst i form av hyra samt öka flödet till platsen och

därmed även det sociala värdet. Etableringskostnader för regnlekplatsen skulle potentiellt kunna falla under Göteborgs Stads jubileumssatsning Rain Gothenburg.

Genom att platsen är planerad för att generera en trygg, tillgänglig och attraktiv miljö hoppas kostnader till följd av vandalism och kriminalitet kunna undvikas. Underhåll av platsen är viktigt för att dess image och ianspråktagande förblir intakt och stärker tryggheten på platsen (Boverket, 2019a). Marken ägs av Göteborg Stad och avdelningen Park och Natur föreslås som lämpliga förvaltare av platsen.

Den växtliga utformningen kräver kunskap för att den ska bli genomförbar på platsen. Detta har undersökts med hjälp av intervju med landskapsarkitekten och ett urval av växter har genomförts. Se bilaga 1 för vidare kunskap och genomförbarhet.

5 Diskussion

Konceptförslaget menar att lyfta de faktorer som studien visat skapar trygghet, tillgänglighet och attraktivitet. De forskningsfrågor som undersökningen menar att svara på är vad som gör en plats trygg, tillgänglig respektive attraktiv och applicera detta på platsen under Hisingsbron utifrån den platsens specifika förutsättningar.

Belysning har varit en återkommande faktor som gör en plats trygg. Boverket nämner vikten av goda synförhållanden och god belysning på en plats för att kunna orientera sig och lokalisera eventuella faror (Boverket, 2010). I enkätundersökningen var belysning det mest svarade alternativet på frågan 'Vad får dig att känna trygghet i den offentliga miljön?'. Belysningens viktiga roll för tryggheten gör den till en viktig del i utformningen av platsen under bron. Konceptförslaget lyfter belysning både ur ett trygghetsperspektiv med syfte på en väl upplyst plats för att öka sikten, samt ur ett attraktivitetsperspektiv med ett ljusspel som ska skapa en estetisk upplevelse.

Den mest bidragande faktorn för trygghet, som återkommer gång på gång i både tidigare forskning och under flertalet intervjuer, är människor på platsen. Ett flöde av människor på och runt platsen som har uppsyn över området och fungerar som naturlig övervakning. Teorin sträcker sig tillbaka till Jane Jacobs teori om 'eyes on the street' där en nyckelaspekt för trygghet är just människor som bevakar platsen (Jacobs, 1962). Teorin kring *brotsprevention genom urban design* (CPTED) baseras på både övervakning och aktivering av platsen som grunder i att skapa trygga platser (Pettersson, 2019). Enkätundersökningens resultat visar på att *sällskap* och *mycket folk* på platsen är högt värderade faktorer för en trygg plats. Den verksamhet som planeras enligt konceptförslaget syftar till att locka fler människor till platsen för att öka den naturliga övervakningen. Samspelet med kajstråket och närliggande verksamheter och byggnader är en viktig del för att öka rörelsen i området. Jacobs beskriver hur utspridda verksamheter i ett område gör att trottoarer och gator blir färdväg till destinationen och därmed ökar flödet inte bara till den verksamheten men även till området i stort (Jacobs, 1962).

Ur teorin framgår att det är svårt att definiera vad som gör en plats attraktiv eftersom det skiljer sig från person till person. Roland Andersson beskriver i sin bok *Attraktiva städer - en samhällsekonomisk analys* (1998) hur uppfattningen av vad som är mest attraktivt i staden bland annat kan skilja sig mellan personer med olika yrkesroller. Tidigare forskning tillsammans med resultat från enkätundersökningen har kunnat visa på vissa återkommande faktorer som lyfts i samband med attraktivitet i stadsmiljö. Grönska och växtlighet var det mest valda alternativet som värdesatt kvalitet i den offentliga miljön bland respondenterna i enkätundersökningen. Boverket listar flera positiva inverkningar grönska och växtlighet i staden har, bland annat bättre luftkvalitet, ökad aktivitet bland människor och andra hälsofördelar (Boverket, 2019b). Grönska och växtlighet spelar en stor roll för utformningen av platsen i konceptförslaget. Växtligheten hoppas kunna skapa ett lugn och en attraktion för att få besökare att vilja stanna på platsen under en längre tid. Utformningen av växtligheten ska följa havs- och vattentemat för att skapa en tydlighet kring platsen. Den välskötta växtligheten tillsammans med konst och ljusspel ska fungera som ett sätt att göra platsen attraktiv att vistas på för besökare.

Konceptförslaget innehåller flera inslag av konst och kreativitet. Estetiska inslag har visat öka attraktiviteten på en plats. I boken *'Life Between Buildings, Using Public Spaces'* lyfter Jan Gehl bland annat Gordon Cullens teorier om hur intressanta estetiska inslag ökar intresset för en plats och hjälper att skapa en positiv uppfattning (Gehl, 2006). Camillo Sitte lyfter i boken *'City Planning According to Artistic Principles'* hur arkitektur kan skapa en attraktiv bild av en plats. En dryg tredjedel av respondenterna i enkätundersökningen angav *arkitektur* som en kvalitet de värdesätter i den offentliga miljön. För platsen under bron finns stora begränsningar för den arkitektoniska utformningen, men de omkringliggande byggnaderna kommer bidra med kreativ och framträdande arkitektur. Konst i form av ljusspel och utsmyckningar som följer temat på platsen tillsammans med växtlighet menar att bidra till att öka den estetiska upplevelsen och bidra till att göra platsen attraktiv.

Vad som gör att en plats upplevs som tillgänglig har varit svårare att fastställa. Den fysiska tillgängligheten avseende framkomlighet och avsaknad av barriärer har kunnat undersökas och mötas av konceptförslaget. Platsen har en öppen utformning, platt mark och gångvägar för att alla lätt ska kunna röra sig i området. Vad som ökar den upplevda tillgängligheten som gör att människor uppfattar platsen som öppen och välkomnande har inte varit lika tydligt. I intervjustudien lyfte stadsarkitekten att temporära verksamheter kan vara ett verktyg för att skapa en plats där alla känner sig välkomna. Sören Olsson lyfter vikten av den sociala tryggheten för att en plats ska uppfattas välkomnande och tillgänglig (Olsson, 2000). En plats med tydlig identitet och där det finns sociala band mellan människor uppfattas som en tillgänglig plats. Jan Gehl beskriver hur möjligheten till en överblick av en plats bidrar till att öka tillgängligheten (Gehl, 2006). Att skapa en bild av och förstå platsen gör att den uppfattas mer inbjudande. Temat för platsen under bron hjälper till att skapa förståelse över platsen och det finns ett samband mellan de olika komponenterna, växter, konst och ljus. Platsen hoppas bjuda in till sociala utbyten och vara en plats där man kan äta sin lunch, beundra konsten eller leka. Tanken bakom att skapa en plats med komponenter som lockar människor i olika åldrar är att uppnå en dynamisk och social plats. Lekplatsen lockar barn och unga, medan konst och växter kan tilltala en äldre publik.

Fyra av fem inspirationsobjekt är placerade under broar och det har valts att utformas på olika sätt. Objekten är Skateparken i Rålambsparken, Kristallkronan i Vancouver, Huset under bron i Stockholm och Röda Sten i Göteborg. Det positiva som platserna har gemensamt är att broarna agerar tak och ger ett väderskydd vilket Gehl visar på ökar attraktiviteten på en plats (Gehl, 2006). I och med att platsen får ett syfte och att det finns en anledning att vistas där har objekten skapat en tillgänglighet och attraktivitet till platser som tidigare inte ansetts tillgängliga (Gehl, 2006). Till följd av de två tidigare förbättringarna har platserna tagits i anspråk med fler besökare som vistas på platsen. Den ökade användningen av platsen ökar även tryggheten på platsen (Boverket, 2010).

6 Slutsatser

Rapporten redogör för hur trygghet, tillgänglighet och attraktivitet skapas i stadsrummet, med inriktning på platsen under Hisingsbron i Göteborg. Undersökningen har skett genom litteraturstudie, enkätundersökning och intervjustudier som sedan resulterat i ett konceptförslag för den undersökta platsen.

De finns ett tydligt samspel mellan trygghet, tillgänglighet och attraktivitet i staden. De tre begreppen utvecklar varandra till att uppfylla de funktionerna begreppen står för. En trygg plats upplevs som tillgänglig och inbjudande. En tillgänglig plats upplevs i sin tur som attraktiv och lockande samtidigt som en attraktiv plats lockar folk och ökar tryggheten. Genom väl beprövade teorier och tidig planering skapas förutsättningar för tryggheten, tillgängligheten och attraktiviteten att lyfta varandra.

Resultaten från enkätundersökning och intervjustudie har visat på tydliga paralleller till de teorier som belystes i litteraturstudien. Många faktorer för hur trygghet, tillgänglighet respektive attraktivitet skapas har återkommit i samtliga studier, exempelvis belysning, grönska och ett flöde av människor på och omkring en plats. Detta har kunnat ge tyngd åt faktorernas påverkan och motiverat implementeringen av dessa faktorer i konceptförslaget.

Under arbetet har det noterats flera mönster i teorin, men att det trots god och beprövad kunskap och teori är svårt att veta hur en plats fungerar i verkligheten. Staden är en levande organism som inte alltid beter sig på samma sätt. Förutsättningen för varje plats ser olika ut och ett lyckat koncept för en plats behöver nödvändigtvis inte fungera lika bra på en annan. Det finns bra teoretiska grundpelare att utgå från, men förutsättningarna för en plats har stor inverkan på resultatet. Det är svårt att förutse om teorin fungerar i verkligheten när det kan vara andra aspekter i stadsmiljön som stoppar ett annars lyckat resultat. Därför krävs det noggranna analyser av varje individuell plats för att bekanta sig med området och dess premisser. Detta är en svårighet som har upplevts under detta arbete i och med att platsens omgivning inte är färdigställd och kommer att förändras över tid. De förändringar som kommer att ske är tidigt i planeringsprocessen och mycket information saknas. Vasakronan och Göteborgs Stad har varit duktiga med att fånga upp potentialen för platsen tidigt i processen vilket skapar förutsättningar för att kunna utveckla denna till en trygg, tillgänglig och attraktiv plats från första början. Detta hoppas kunna bespara platsen från till exempel vandalism, brottslighet och dålig publicitet, vilket många av enkätens respondenter såg som otryggt.

Det framtagna konceptet ger en bra balans gentemot utvecklingen som kommer pågå i det omgivande området. Det resoneras kring hur platsen skulle vara spektakulär eller ge en fristad i området. Det resulterade i att skapa en yta som tillåter spontana möten, bidrar med en upplevelse men även en plats som inte är kommersiell och kräver något av besökarna.

Konceptet kommer med fördel kunna utvärderas efter att platsen har varit i bruk för att se om idén kring platsen realiserats. Allteftersom området utvecklas och förutsättningarna förändras bör platsens koncept utvärderas, anpassas och uppdateras.

7 Referenser

Tryckta källor:

Andersson, R. (1998). *Attraktiva städer - en samhällsekonomisk analys*. Västerås: Byggforskningsrådet

Bell, E. & Bryman, A. (2017). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. (Tredje upplagan). Stockholm: Liber AB.

Ceccato, V. (2016) "Har stadsmiljön betydelse för säkerheten? CPTED metodens möjligheter och utmaningar. In: *Urbanismer: dagens stadsbyggande i retorik och praktik*". K. Olsson, D. Nilsson & T. Haas. Nordic Academic Press, 99-120pp.

Cullen, G (1961), *Concise Townscape*, Architectural Press.

Gehl, J. (2006), "Life between buildings, using public spaces" (sjätte upplagan). Skive: Arkitektens förlag.

Gehl, J. (2010), "Cities for people", Washington: Island press.

Jacobs, J, (1962), *The Death and Life of Great American Cities*. Great Britain: John Dickens and Conner LTD., Northampton Bound by A. W. Bain and Co. LDT, London

Sitte, C, (1965) *City planning according to artistic principles*. London: Phaidon press

Digitala källor:

Boverket. (2019a). *Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)*. Hämtad 20-04-20 från:

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/fysiska-atgarder/cpted/>

Boverket. (2019b). *Ekosystemtjänster ger attraktiva och hållbara städer*. Hämtad: 20-03-10 från: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/naturen/attraktivt/>

Boverket. (2010). *Plats för trygghet, Inspiration för stadsutveckling*. Hämtad: 2020-03-01 från:

https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/plats_for_trygghet.pdf

Boverket. (2020). *Brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder*. Hämtad: 2020-05-03 från:

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/>

Crowe, T. & Fennelly, L. (2013) *Crime prevention through environmental design*. [Elektronisk källa] (3 ed.). Hämtad från:

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/chalmers/reader.action?docID=1222590>

Gehl Architects (2020). *Twelve quality criteria*. Hämtad: 2020-04-20 från: <https://gehlpeople.com/wp-content/uploads/2020/03/TWELVE-QUALITY-CRITERIA.pdf>

Goteborg. (2020). *RAIN GOTHENBURG*. Hämtad 2020-05-14 från: <https://www.goteborg2021.com/jubileumsprojekt/rain-gothenburg/>

Göteborg. (UÅ), *Cykla i Göteborg*. Hämtad: 2020-05-20 från: <https://www.goteborg.com/cykla-i-goteborg/>

Göteborgs Stad. (UÅ) Hisingsbron. Hämtad 20-05-19 från: <https://stadsutveckling.goteborg.se/hisingsbron>

Göteborg Stad. (2019a). *Så ser Göteborg ut före och efter byggtid*. Hämtad 20-05-05 från: <https://stadsutveckling.goteborg.se/fore-och-efter-byggtid/>

Göteborgs Stad. (2019b). *Rain Gothenburg*. Hämtad 20-05-19 från: <https://stadsutveckling.goteborg.se/rain-gothenburg/>

Göteborg. (UÅ). *Projektstöd*. Hämtad: 2020-05-20 från: https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/kulturstod/ekonomiskt-stod/olika-stod/projektstod!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziTYzcDQy9TAy93f2NzAwCHT1N_M2cTAzNA8z1wwkpiAJKG-AAjgb6XvpR6Tn5SRCrHPOSjC3S9aOKUtNs1KL9EqLgMIZJSUFxVaqBqoG5eXleun5-ek5qXrJ-bmqBti0ZOQXl-hHoKrUL8iNqPJJDXcEANGVHWM!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Göteborg stad. (2020). *Gatumusik*. Hämtad: 2020-05-15 Från: https://goteborg.se/wps/portal/start/gator-vagar-och-torg/torg-och-allmanna-platser/tillstand-och-regler/gatumusik!/ut/p/z1/hY5BC4IwHMU_jdf9NxWn3dbBSCUNgmyXUFITcE7matCnz45B0bs93u_xHnCogU_NY5CNHfTUjKu_8OhakewYbwnD5S5J8f6UV-khL8osIHD-B_A1xj_EMGTAh1Yh1ymEUUD9iIaEhgmlceTT9zyb2iCWwI24CSMMupv1VW_tvGw87GHnHJJay1GgTisPf6v0erFQf5Iwq_pZiDN7ATkPmJs!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Göteborgs hamn. (U.Å). *Hamnens historia*. Hämtad 20-05-18 från: <https://www.goteborgshamn.se/om-hamnen/hamnenshistoria/>

Huset under bron (U.Å) *Huset under bron*. Hämtad 20-05-06 från <https://www.husetunderbron.se/>

Isaksson, A. (U.Å.) *Metodik för konceptgenerering och val av koncept*. Hämtad: 2020-05-25 från: <https://slideplayer.se/slide/12543475/>

Kairos Future. (2015) *Jakten på möjligheter i en ny tid - Huvudrapport för projektet stora flytt- och boendestudien*. Hämtad 20-02-18 från Kairos Future:

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6b32b8ec162bd970d6b21c37/1526067991802/Jakten%20p%C3%A5%20m%C3%B6jligheter%20i%20en%20ny%20tid%20-%20stora%20flytt%20och%20boendestudien%202015.pdf>

MacPherson. M. (2019). *6 things to know about the giant chandelier hanging under Granville Bridge*. Hämtad: 20-04-30 Från:

<https://www.cbc.ca/news/canada/british-columbia/giant-chandelier-hanging-from-granville-bridge-1.5370663>

Malmö stad. (2019). Tillgänglighet i offentliga lokaler. Hämtad 20-05-22 från:

<https://malmo.se/Service/Var-stad-och-var-omgivning/Stadsmiljon/Regler-pa-offentliga-platser/Tillganglighet-i-offentliga-lokaler.html>

Olsson.S. (2000). *Stadens attraktivitet och det offentliga stadslivet*. Hämtad 20-02-05 från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:227338/FULLTEXT01.pdf>

Pettersson. T (2019). *Stadsplanering, brott och trygghet 2.0*. Hämtad 20-03-02 från: <https://indd.adobe.com/view/4be39f2f-2b70-47cb-8279-7b1c72280bf1>

Project for Public Spaces. (U.Å) *What makes a great place?*. Hämtad 20-02-27 från: <https://www.pps.org/article/grplacefeat>

Regeringskansliet. (2018). *Nationell infrastrukturplan 2018-2029*. Hämtad 20-04-29 från: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/nationell-infrastrukturplan/>

RSK. (2020). *Röda Stens Konsthall*. Hämtad 20-05-06 från: <http://www.rodasten.com/index.php>

Skatespot (2020). *Rålis skatepark*, Hämtad:2020-04-30 Från: <https://skatespot.nu/ralis-skatepark>

SMHI. (2020). *Klimatindikator - nederbörd*. Hämtad: 2020-05-15. Från: <https://www.smhi.se/klimat/klimatet-da-och-nu/klimatindikatorer/klimatindikator-nederbord-1.2887>

Spacescape (U.Å) *Levande stadsmiljöer*. Hämtad: 2020-05-07 från: <https://www.spacescape.se/project/levande-stadsmiljoer/>

Trafikverket. (2018). *Tillgänglighet - Definition, mått och exempel*. Hämtad 20-05-15 från: <https://trafikverket.ineko.se/se/tillg%C3%A4nglighet-definition-m%C3%A5tt-och-exempel>

Trafikverket. (2020). Deletapp Centralen. Hämtad 20-05-22 från: <https://www.trafikverket.se/nara-dig/Vastra-gotaland/vi-bygger-och-forbattrar/Vastlanken---smidigare-pendling-och-effektivare-trafik/aktuellt-i-ditt-omrade/deletapp-centralen/>

Tryggare Sverige. (U.Å). *Om trygghet*. Hämtad 20-05-15 från: <https://tryggaresverige.org/trygghet>

Vasakronan. (U.Å). *Vår vision om den goda staden*. Hämtad: 2020-05-01 från: <https://vasakronan.se/om-vasakronan/vi-utvecklar-stader/var-vision-om-den-goda-staden/>

Vasakronan. (2019). *Vision Lilla Bommen, ett färgstarkt spektra i ständig förändring*. Hämtad: 2020-05-04 Från: Dokument "vision kort Lilla Bommen 190414" från Vasakronan

Visit Berlin (U.Å). *Charlie's beach*. Hämtad 20-05-06 från: <https://www.visitberlin.de/en/charlies-beach>

Modeller:

Modell 1:

Egen illustration gjord av Kairo Future. (2019). *Omvärldsanalys: Eskilstuna mot 2030*. Hämtad: 2020-03-10 från: <https://www.eskilstuna.se/download/18.42a2c5bf1699a2c80192f8a9/1553851415273/Omvärldsanalys%20Eskilstuna%20mot%202030.pdf>

Modell 2:

Spacescape. (2019). *Levande stadsmiljöer, stadslivsindex*. Hämtad 2020-05-02 från: <https://www.spacescape.se/project/levande-stadsmiljoer/>

Modell 3:

Gehl Architects. (2020). *Twelve urban quality criteria*. Hämtad: 2020-04-20 från: <https://gehlpeople.com/wp-content/uploads/2020/03/TWELVE-QUALITY-CRITERIA.pdf>

Modell 4 : Egen illustration av metoden för att utforma koncept, inspirerat av Uppsala Univeristet, <https://slideplayer.se/slide/12543475/>

Modell 5:

Författarnas egen illustration

Modell 6:

Författarnas egen illustration

Modell 7:

Författarnas egen illustration

Modell 8:

Författarnas egen illustration

Modell 9:

Författarnas egen illustration

Modell 10:

Författarnas egen illustration

Modell 11:

Författarna har redigerat bilden och besvarat frågorna från,

Gehl Architects. (2020). *Twelve urban quality criteria*. Hämtad: 2020-04-20 från: <https://gehlpeople.com/wp-content/uploads/2020/03/TWELVE-QUALITY-CRITERIA.pdf>

Bilder:

Framsida: författarnas egna bild. Under den nya Hisingsbron.

Bild 1:

Lantmäteriet, (2020), *Min karta*, Hämtad: 2020-04-30 från: <https://minkarta.lantmateriet.se>

Bild 2 och 3:

Författarnas egna bilder

Bild 4:

BC local news, Westbank twitter photo, (2019), *Abbotsford artist's \$4.8 million public art piece unveiled under Vancouver's Granville Street Bridge*. Hämtad: 2020-03-05 från: <https://www.bclocalnews.com/news/abbotsford-artists-4-8-million-public-art-piece-unveiled-under-vancouvers-granville-street-bridge/>

Bild 5:

Charlie beach. (2019). *Charlie's beach facebook*. Hämtad 2020-03-05 från: <https://www.facebook.com/charlies.beach/photos/a.468485409845029/1463678790325681/?type=1&theater>

Bild 6:

Huset under bron, (2019), *trädgårdens facebook*, hämtad 2020-03-06 från: <https://www.facebook.com/Tradgarden/photos/a.611612282196475/1933618916662465/?type=3&theater>

Bild 7:

Författarnas egna bild

Bild 8:

Mämmelä, P, (2015) hämtad: 2020-05-10 från: <https://pixabay.com/sv/photos/göteborg-hav-kust-blå-himmel-moln-1079230/>

Bild 9:

https://www.citymiljombler.se/bank_liberte.html

Bild 10:

Författarnas egen bild.

Bild 11:

<https://interface-studio.com/projects/take-me-to-the-river>

Bild 12:

<http://www.urbanlightsapes.net/ishoj-station-by-af-lighting/>
<https://www.afconsult.com/sv/gor-affarer-med-oss/vara-kompetenser/infrastruktur/lighting/lighting/projects/ishoj-station/>

Bild 13:
<https://www.pinterest.se/pin/698832067168964313/>

Bild 14:
https://www.etsy.com/shop/KatieJoArtsy?ref=nla_shop_details

Bild 15:
<https://www.wallpaperflare.com/blue-fish-chips-food-truck-buildings-business-commerce-modern-wallpaper-gydja>

Bild 16:
Bröskamp, B, 2017, <https://pixabay.com/sv/photos/fasad-hängränna-avloppsvattnet-2358291/>

Bild 17:
<http://www.liquidlightsite.com/installations>

Bild 18:
https://sv.m.wikipedia.org/wiki/Fil:Hoppande_fontän,_Liseberg.jpg

Bilder i bilagan:

Bild 1:

Bolltistel: <https://www.plantagen.se/bla-bolltistel-taplow-blue-hojd-15-cm-bla-511921.html>

Stäppsalia: <https://www.plantagen.se/stappsalia-caradonna-hojd-15-cm-bla-511974.html>

Inspirationsbild 1: <https://tradgardmedutsikt.wordpress.com>

Inspirationsbild 2: https://www.pinterest.se/offsite/?token=905-318&url=https%3A%2F%2Fblogg.skonahem.com%2Faddsimplicity%2F2019%2F03%2F26%2F5-steg-till-en-harmonisk-och-vacker-tradgard-enligt-feng-shui%2F&pin=698832067168964629&client_tracking_params=CwABAAAEDMwMDg3ODgyNjE0NDkwNjAA~0

Bild 2:

Diamantrör: <http://perenner.se/vaxt/calamagrostis-brachytricha-diamantror/>

Bergsbambu: författarnas egna bild

Buxbom val: <https://www.kilbytreefarm.com.au/22-stunning-topiary-gardens-you-wont-believe-the-last-10-exist/>

Buxbom former:

<https://www.plantagen.se/buxbom-spiralformad-hojd-70-cm-gron-514300.html>

Bild 3: författarnas egna bilder

Bilaga 1

Intervjustudie med Landskapsarkitektens om växtkunskap.

Utformning

Genom de utvalda växterna kommer växtsäsongen vara från januari till november. Växtbäddarna kan kuperas och skapa olika nivåer för att ge ett böljande inslag. Om växtbäddarna får ny behandlad och bördig jord ger det goda förutsättningar för att plantera och minskar skötseln.

På bilderna nedan följer det inspirationsbilder över det blåa hav som planeras skapas av växterna. Humlorna gillar dessa växter vilket bidrar till den biologiska mångfalden i staden (Boverket, 2019b). På bilderna visas bolltistel, Stäppsalsvia och de två sista bilderna visualiserar hur en komponering kan se ut.

Bild 1: Förslag på växter och utformning, de två bilderna till vänster är Bolltistel och Stäppsalsvia, De två bilderna till höger är inspiration på blåa växter och utformning.

Bilderna nedan skapar spännande rörelse och volym men verkar även som avbrytare. Diamantgräset i bilden längst till vänster nedan har fantastiska vippor som vajar i vinden och ger ögat något att fästa blicken vid och ger ett fint arkitektoniskt uttryck som passar med Kromets tema. Gräset agerar avdelare, men inte för tät utan gräset kan ses igenom för att inte riskera otryggheten genom att skapa gömställen (Gehl, 2006). Vidare säger landskapsarkitekten att bambun är populära bland barn och det kan skapas tunnlar. Även buxbom är ett barnvänligt val som kan formklippas till diverse former, men till platsen under bron är det lämpligt med en fisk, val, vågor eller valfri form inom temat. Dessa kan bidra för att skapa möten mellan olika åldrar som är uppskattat i stadsrummet (Gehl, 2010) Alla växterna på bilderna nedan är dessutom städsegröna eller vintergröna och har ett fint och föränderligt uttryck året om. Men hjälper till att avvärja de värsta väderförhållandena och skapar en attraktivare plats att vara på. Det är viktigt då platsen är lokaliserad i Norden (Gehl, 2006).

Bild 2: Förslag på växter och utformning.

Enligt landskapsarkitekten är lökarna en av de växterna som är allra mest uppskattad när de är i full blom på vårkanten. Även Gehl uttrycker att det är viktigt för platsens attraktivitet att kunna uppleva säsongens skiftningar (Gehl, 2006). Som skämtsamt kan passa in på temat i och med 'havstulpaner'.

Bild 3: Förslag på växter och utformning. Olika typer av lökväxter och perenner (författarnas egna bilder).

Genomförbarhet

Perenner är ett bra val enligt landskapsarkitekten för de behöver inte stå djupt, som ett träd eller buskage hade behövt. Nedan följer en lista över de växter som är representerade i bilderna ovan.

- Bolltistel, *echinops banaticus*. De måste hållas koll på för att de inte ska ta över hela växtbädden för de är invasiva men de är tacksamma och klarar de flesta jordarna. De blommar sent i juli-augusti.
- Stäppsalia, *Salvia Nemorosa*. Detta är en tålig perenn, de finns i riktigt mörka havsblå färgerna och de växer stabilt.
- Daggfunka, *hostasej boldian*, en perenn som gillar stå i skugga och är till och med känsliga mot för stark sol. Växten är grå i färgen som passar bra under temat. De sticker upp senare på våren och de har en lång säsong och kan stå länge.
- Vintergäck, *Eranthis hyemalis* som fungerar som en marktäckare och är tacksam för att täcka upp marken. Alternativt en blå variant för att ingå i temat som heter mongolisk näva, *geranium wlassovianum*, en fin lättsam näva som passar i skuggiga platser och är marktäckande.
- Diamantrör, *calamagrostis bractica*, de är tåliga och har fantastiska vippor som vajar i vinden. De är lagom höjd, cirka 120 meter. Med blomning augusti-september.
- Bergbambu, *Fargesia murielae*, de är tåliga växter och de är städsegröna/vintergröna.

- Buxbom är tåliga, och städsegröna och som ett alternativ till buxbomen är japansk idegran av liknande i karaktär, tät, fin och fungerar att formklippas men den är mörkare grön.
- Ljung, Olika typer av tålig ljung är även ett bra alternativ, där sorten, *erika carnea*, har vårbloom och *kaluna vulgaris*, har höstbloom. Dessa är en nyckelväxt för biologisk mångfald, humlor och bin behöver denna på sensommar till hösten. Ljungen vill egentligen stå ganska soligt och torrt men den är lätt etablerad och tålig på andra ställen med den kan etableras här. Det krävs försök för att se vilka växter som passar bäst på platsen.
- Lökar som till exempel tulpaner är ett lättskött, billigt och uppskattad växt.

CHALMERS